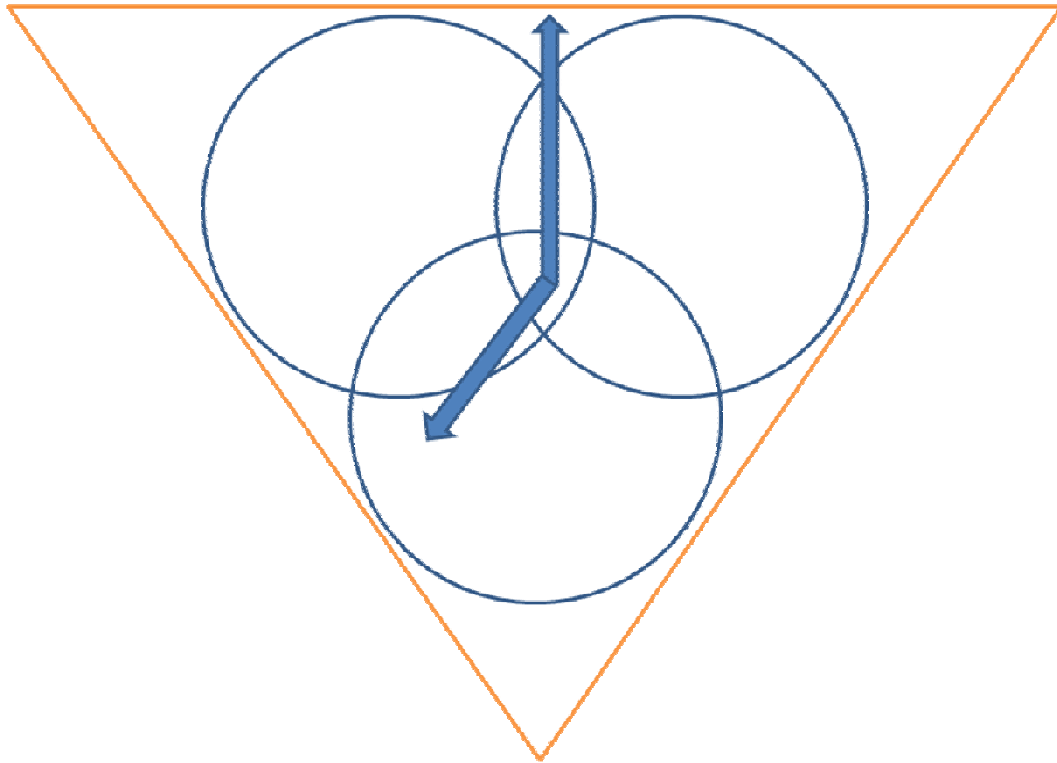

Tijd voor hoogbegaafdheid

Praktijkwerkstuk in het kader van het Fontys Opleidingscentrum voor Speciale Onderwijszorg

Opleidingstraject: Fontys OSO Master SEN Opleiding Intern Begeleider (IBD2)

Lesplaats: Amsterdam

Begeleid door: Jacqueline van Werkhoven-Boerma

Studentnummer 2165887

Student: **Loes van Duijn**

Juni 2011

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Fontys Hogescholen Tilburg

Inhoudsopgave

SYNOPSIS	4
1 INTRODUCTIE	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Vraagstelling en doelstelling.....	6
1.3 Wat denkt de onderzoeker te kunnen bereiken.....	7
1.4 De verwachtingen voor het onderzoek.....	7
2 SITUERING	8
2.1 Wat is hoogbegaafdheid?	8
2.2 Het Multifactorenmodel van Renzulli en Mönks.....	8
2.3 Het model van Gagné.	10
2.4 Theorieën over meervoudige intelligentie van Gardner.....	10
2.5 Het Multidimensionalemodel van Heller	10
2.6 Profielen van hoogbegaafde kinderen	11
2.7 Definities wereldwijd.....	12
2.8 Hoe signaleer en diagnosticeer je hoogbegaafdheid?	13
2.9 Welke onderwijsbehoeften hebben hoogbegaafde leerlingen?	14
2.10 Top-down leren	15
2.11 Hoe richt je het onderwijs in voor hoogbegaafde leerlingen?	16
2.12 Hoe past hoogbegaafdheid binnen het Dalton onderwijs?	17
3 HET DOEL EN DE RESOURCES.....	19
3.1 De droom.....	19
3.2 De doelen	19
3.3 Wat maakt het lastig om de doelen te realiseren?.....	20
3.4 Wat maakt dat het toch gaat lukken?.....	21

3.5	Wat is er al gerealiseerd.	23
4	PASSENDE STAPPEN / INTERVENTIES.....	25
4.1	Stappen	25
4.2	Data verzamelen.....	30
5	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	32
5.1	Conclusies en aanbevelingen	32
	LITERATUUR.....	37
	BIJLAGE	40
	Bijlage 1 Model van Gagné	41
	Bijlage 2 Vragenlijst 1	42
	Bijlage 3 Vragenlijst 2	50
	Bijlage 4 De handleiding van de kennisquiz	52

Synopsis

Aanleiding voor het onderzoek.

De aanleiding voor dit onderzoek is het ontbreken van een goed hoogbegaafde beleid op basisschool de T. Het is voor de leerkrachten niet duidelijk hoe ze moeten handelen om een hoogbegaafde leerling te signaleren en te begeleiden.

Doel van het onderzoek

Aan het eind van het onderzoek wil de onderzoeker weten hoe de hoogbegaafde leerlingen op basisschool de T. goed kunnen worden begeleid in de beschikbare tijd zodat ze een doorgaande ontwikkeling, zowel cognitief als sociaal emotioneel, zullen doormaken. Hierbij gelet op de volgende doelstellingen:

- De hoogbegaafde kinderen zo opvangen binnen de school dat zij gemotiveerd blijven om zich te ontwikkelen op cognitief en sociaal emotioneel gebied, zodat ze zichzelf kunnen zijn.
- Een verbeterplan voor hoogbegaafden binnen de school ontwikkelen met daarin de hierboven geschreven doelstelling als visie, welke in de praktijk uitgevoerd kan worden.
- Draagvlak creëren bij alle collega's voor het verbeterplan voor hoogbegaafden.

Werkwijze

Allereerst heeft de onderzoeker de volgende hoofdvraag en deelvragen opgesteld:

Hoofdvraag:

Hoe kan basisschool de T. de begeleidingstijd voor hoogbegaafde leerlingen effectief benutten zodat deze leerlingen een doorgaande ontwikkeling, zowel cognitief als sociaal emotioneel, zullen doormaken.

Deelvragen:

- Welke definitie hanteert de school voor hoogbegaafdheid en waarom?
- Hoe werken de leerkrachten op basisschool De T. nu met hoogbegaafde kinderen?
- Hoe kan er gemeten worden of de ontwikkeling van een hoogbegaafd kind een doorgaande ontwikkeling is.
- Welke tijd is er beschikbaar?
- Hoe komen de leerkrachten tot het juiste leerstofaanbod voor ieder kind?
- Wat is er in de literatuur bekend over het werken met hoogbegaafde kinderen?

Om antwoord te krijgen op deze vragen heeft de onderzoeker gebruik gemaakt van de bestaande literatuur over hoogbegaafdheid en heeft zij het team van basisschool de T. een

vragenlijst (zie bijlage 2) laten invullen. Tijdens plenaire vergaderingen heeft het onderwerp 'hoogbegaafdheid' al meerdere keren op de agenda gestaan om het draagvlak in het team te vergroten.

Conclusies

De belangrijkste conclusie die de onderzoeker kan trekken is dat er op basisschool de T. meer kennis over hoogbegaafdheid noodzakelijk is. Pas als leerkrachten voldoende kennis hebben over hoogbegaafdheid kunnen ze deze leerlingen beter signaleren en begeleiden. Het antwoord op de hoofdvraag is hierdoor nog niet beantwoord maar zal in de toekomst beantwoord gaan worden. Er is een werkgroep hoogbegaafdheid opgericht die de komende jaren zich gaat bezig houden met het ontwikkelen van goed beleid voor hoogbegaafde kinderen op basisschool de T. Intussen is er binnen het team meer aandacht voor hoogbegaafdheid en zal er vanuit het Passend onderwijs ook meer aandacht voor komen.

1 Introductie

1.1 Aanleiding

De onderzoeker werkt als leerkracht op de openbare basisschool de T. Deze school is een Daltonschool in wording. Binnen het Dalton onderwijs werken de leerlingen aan een dag- of een weektaak. Op basisschool de T. zijn de taken verdeeld in drie niveaus om beter aan te sluiten op de verschillen tussen de leerlingen. Er is een gemiddeld niveau, een bovengemiddeld niveau en een onder gemiddeld niveau. In de praktijk komen de leerkrachten van basisschool De T. kinderen tegen waarvoor het hoogste niveau niet hoog genoeg is omdat ze de leerstof al beheersen of niet uitdagend genoeg vinden. In het beleidsplan voor hoogbegaafden kinderen heeft deze school wel beschreven wat de leerkrachten met deze kinderen kunnen doen. Helaas lopen zij tegen het probleem aan dat er niet genoeg materialen aanwezig zijn om deze kinderen aan te bieden. De eerste indruk van de onderzoeker, uit gesprekken met collega's, is dat er verschillend gedacht wordt over hoe er het beste onderwijs aan hoogbegaafde kinderen kan worden gegeven. Ook is niet iedereen op de hoogte hoe een hoogbegaafd kind gesignaleerd kan worden. Inmiddels heeft de onderzoeker met de directeur, de intern begeleider en de bovenbouwcoördinator een vooroverleg gehad om voor één leerling te bespreken hoe er te werk gegaan zal worden. Omdat de school het belangrijk vindt dat ieder kind onderwijs krijgt naar de behoefte en mogelijkheden van het kind wil de onderzoeker gaan onderzoeken hoe kinderen met een veel hoger niveau het beste onderwijs krijgen binnen het Daltonsysteem van basisschool De T.

1.2 Vraagstelling en doelstelling

Hoofdvraag:

Hoe kan basisschool de T. de begeleidingstijd voor hoogbegaafde leerlingen effectief benutten zodat deze leerlingen een doorgaande ontwikkeling, zowel cognitief als sociaal emotioneel, zullen doormaken.

Deelvragen:

- Welke definitie hanteert de school voor hoogbegaafdheid en waarom?
- Hoe werken de leerkrachten op basisschool De T. nu met hoogbegaafde kinderen?
- Hoe kan er gemeten worden of de ontwikkeling van een hoogbegaafd kind een doorgaande ontwikkeling is.
- Welke tijd is er beschikbaar?
- Hoe komen de leerkrachten tot het juiste leerstofaanbod voor ieder kind?
- Wat is er in de literatuur bekend over het werken met hoogbegaafde kinderen?

Doelstellingen:

- De hoogbegaafde kinderen zo opvangen binnen de school dat zij gemotiveerd blijven om zich te ontwikkelen op cognitief en sociaal emotioneel gebied, zodat ze zichzelf kunnen zijn.
- Een verbeterplan voor hoogbegaafden binnen de school ontwikkelen met daarin de hierboven geschreven doelstelling als visie, welke in de praktijk uitgevoerd kan worden.
- Draagvlak creëren bij alle collega's voor het verbeterplan voor hoogbegaafden.

1.3 Wat denkt de onderzoeker te kunnen bereiken

De onderzoeker denkt een verbeterplan te kunnen maken om het onderwijsaanbod op haar school aan hoogbegaafde kinderen te verbeteren. Dit is voor haar belangrijk omdat zij nu merkt dat er geen goede materialen voorhanden zijn en zij zich tekort voelt schieten als het om deze kinderen gaat. Voor haar omgeving is het belangrijk omdat zij merkt dat haar collega's wel praten over versnellen, verrijken, het compact maken van de leerstof of een klas overslaan maar in de praktijk niet goed weten wat ze moeten doen en vooral hoe ze het moeten doen. Ook de signalering vormt een probleem. Voor ouders is het belangrijk om te weten wat er gebeurd als blijkt dat hun kind hoogbegaafd is.

1.4 De verwachtingen voor het onderzoek

De onderzoeker verwacht dat zij door haar onderzoek te weten komt hoe basisschool De T. het beste vorm kan geven aan het onderwijs aan hoogbegaafde kinderen. De onderzoeker verwacht dat het beste onderwijs bestaat uit het compact maken van de leerstof zodat er tijd over blijft om de leerlingen andere lesstof aan te bieden. Dit zal niet gaan zonder deze leerlingen extra aandacht te geven. Ook verwacht de onderzoeker te weten te komen hoe de school het beste tot signalering en monitoren van hoogbegaafde kinderen kan komen. Tevens verwacht de onderzoeker dat zij met haar onderzoek een goede basis zal hebben om draagvlak te krijgen bij haar collega's om daadwerkelijk het beste onderwijs te gaan geven aan hoogbegaafde kinderen binnen de school voor nu en in de toekomst.

2 Situering

2.1 Wat is hoogbegaafdheid?

Twee à drie procent van de basisschoolleerlingen is hoogbegaafd (Lammers van Toorenburg, 2005). Dat betekent dat er gemiddeld genomen in bijna iedere klas één hoogbegaafde leerling zit. Er zijn meerdere interpretaties van het woord 'hoogbegaafd'. Hierdoor is er geen eenduidige wetenschappelijke definitie van (hoog)begaafdheid. Hieronder zal de onderzoeker in § 2.2 tot en met § 2.7 de meest bekende theorieën noemen. In de daarop volgende paragrafen zal aandacht besteedt worden aan het signaleren en diagnosticeren, de onderwijsbehoeften, het top-down leren en het inrichten van het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen.

2.2 Het Multifactorenmodel van Renzulli en Mönks

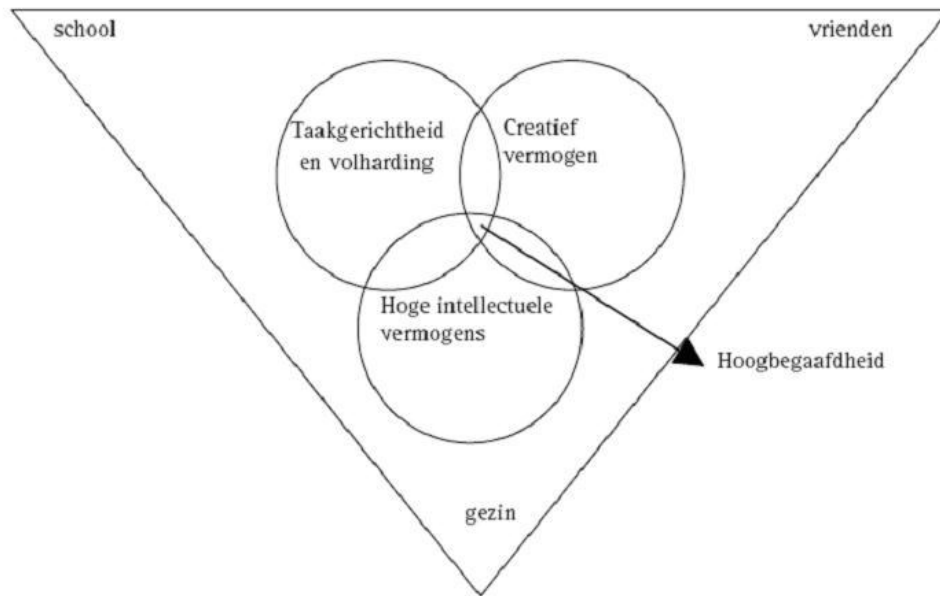
De in Nederland meest gebruikte definitie van hoogbegaafdheid is het Multifactorenmodel van J. Renzulli en F. Mönks (1995). Renzulli gaat ervan uit dat een (hoog)begaafde leerling moet beschikken over de volgende persoonlijkheidskenmerken:

- Hoge intellectuele vermogens
- Taakgerichtheid en volharding
- Creatief vermogen

Mönks heeft daar nog een drietal omgevingsfactoren aan toegevoegd die van invloed zijn op het tot uiting komen van (hoog)begaafdheid. Deze factoren zijn:

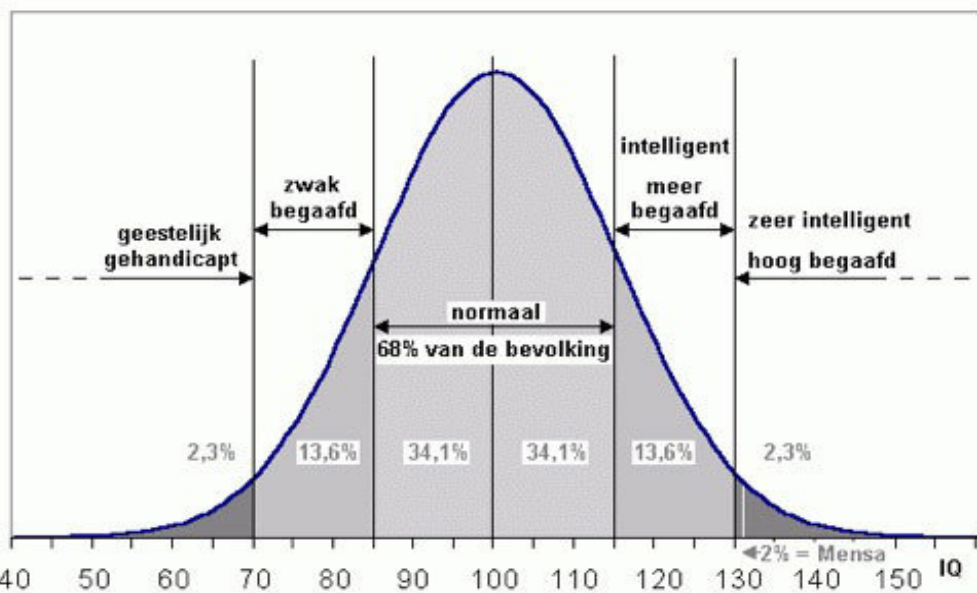
- De invloed van het gezin
- De invloed van school
- De invloed van vrienden

Samen vormen ze het Multifactorenmodel (Zie figuur 1). Het gaat hier met name om de wisselwerking met gezin, school en vrienden. De persoonskenmerken kunnen zich het best ontwikkelen als het gezin, de school en de vriendenkring hier een positieve invloed op uit oefenen.

Figuur 1. Het Multifactorenmodel van Renzulli en Mönks.

In deze opvatting is hoogbegaafdheid meer dan alleen het gegeven van het intelligentiequotiënt (IQ). Omdat het IQ meetbaar is wordt het wel vaak als uitgangspunt gebruikt. Bij een IQ van 130 of hoger spreekt men van hoogbegaafdheid.

figuur 2. Normaalverdeling van intelligentie

2.3 Het model van Gagné.

Gagné (2000) maakte een model waarin hij de interactie tussen de verschillende factoren (persoonlijkheid, motivatie, omgeving) aangeeft (zie bijlage 1). Hij gaat ervan uit dat de aanleg van creativiteit en intelligentie genetisch zijn bepaald en zich min of meer spontaan ontwikkelen. Hij haalt de begrippen begaafdheid en talent uit elkaar. Begaafdheid is aangeboren en het talent is ontwikkeld. Mensen met een hoge begaafdheid kunnen zich met minder inspanning ontwikkelen om een bepaald talent te laten zien terwijl mensen met een lagere begaafdheid veel meer inspanning moeten leveren om hetzelfde talent te laten zien.

2.4 Theorieën over meervoudige intelligentie van Gardner

Howard Gardner (1983) ontdekte vervolgens dat er verschillende vormen van begaafdheid zijn. Er is een gebied in de hersenen aanwijsbaar actief als deze vorm in gebruik is. Dit is anders dan bij andere personen. Gardner onderscheidt 8 vormen van intelligentie:

1. verbaal-linguïstische intelligentie
2. logisch-mathematische intelligentie
3. visueel ruimtelijke intelligentie
4. tactiel-motorische intelligentie
5. muzikale intelligentie
6. naturalistisch-ecologische intelligentie
7. interpersoonlijke intelligentie
8. intrapersoonlijke intelligentie

Ieder mens beschikt volgens Gardner in principe in aanleg over al deze intelligenties, maar zal ze niet allemaal even sterk ontwikkelen.

2.5 Het Multidimensionalemodel van Heller

De theorieën over meervoudige intelligentie van Gardner en de opvattingen van Renzulli/Mönks komen samen in het multidimensionale model van Heller (1992).

Het 'Multidimensionale Model van Begaafdheid en Talent' van Heller geeft in vergelijking met het multifactorenmodel van Renzulli en Mönks een duidelijk verschil aan tussen capaciteiten en prestaties. Naast cognitieve capaciteiten worden ook andere capaciteiten genoemd, zoals sociale competentie, praktische intelligentie en muzikaliteit. Creativiteit is zowel bij Mönks als bij Heller een voorwaarde voor hoogbegaafdheid, terwijl Heller aangeeft dat Motivatie van invloed is op het presteren, net als 'omgaan met stress', 'leer- en werkstrategieën' en 'faalangst'. Het model van Heller laat goed zien dat de capaciteiten die

je waarneemt een gevolg zijn van de combinatie van talent, omgeving en persoonlijkheid. Zo kun je verklaren waarom een kind met een hoge intelligentie soms laag presteert op school. Het kan zijn dat hij of zij faalangstig is of weinig gemotiveerd. Ook kan een sociaal competente leerling soms problemen ondervinden in de sociale relaties. De omgeving heeft invloed op het sociaal emotioneel functioneren, maar interpreteert ook dit functioneren. Hoogbegaafde leerlingen kunnen, afhankelijk van leerling en leerkracht, heel verschillend ervaren worden. Heller laat in zijn model persoonlijkheid en omgeving ook een rol spelen.

Figuur 4. Het Multidimensionale model van Heller

2.6 Profielen van hoogbegaafde kinderen

Betts en Neihart (1988) hebben bij hun onderzoek naar hoogbegaafdheid ontdekt dat hoogbegaafdheid in verschillende vormen voorkomt. Ze benoemen er zes.

- De succesvolle leerling: levert goede prestaties, is perfectionistisch, vermijdt risico en zoekt bevestiging van de leerkracht
- De uitdagende leerling: is creatief, komt op voor eigen opvattingen, is competitief, heeft grote stemmingswisselingen, is eerlijk en direct
- De onderduikende leerling: ontkent zijn of haar begaafdheid, vermijdt uitdaging, zoekt sociale acceptatie en wisselt in vriendschappen

- De drop-out: is creatief, zoekt buitenschoolse uitdaging, isoleert zich zelf, verstoort, presteert gemiddeld of minder, bekritiseert zichzelf en anderen
- Het dubbel gelabelde kind: werkt inconsistent, presteert gemiddeld of minder (mogelijk als gevolg van een onderliggend leerprobleem), verstoort en reageert af
- De zelfstandige leerling: heeft goede sociale vaardigheden, werkt zelfstandig, ontwikkelt eigen doelen, werkt zonder bevestiging, is creatief, komt op voor eigen opvattingen en neemt risico.

Het is niet zo dat als een leerling is te herkennen in één van de genoemde profielen dit profiel altijd van toepassing blijft op deze leerling. De leerling kan afhankelijk van de begeleiding in positieve of negatieve zin veranderen.

2.7 Definities wereldwijd

Wereldwijd zijn er meer dan honderd definities van begaafdheid. Dit kwam naar voren in het recent verschenen wetenschappelijk onderzoek: “Worldwide provision to develop Gifts and talents” (Freeman, Raffan & Warwick, 2010). De overeenkomst in al deze definities is dat ze allemaal verwijzen naar een ontwikkelingsvoorsprong en naar hoge schoolprestaties. Dat er verder geen grote overeenkomsten zijn maakt wel duidelijk hoe verschillend er naar begaafdheid wordt gekeken. Wel zijn er twee verschillende uitgangspunten welke zijn voortgekomen uit tegengestelde culturele opvattingen. Het ene uitgangspunt is: “De invloed van aanleg” en het andere “de invloed van de omgeving”. Eén van de opvattingen is bijvoorbeeld dat hoogbegaafdheid is aangeboren. Door middel van een intelligentie test kan het worden vast gesteld en als het kind de juiste ondersteuning krijgt, een beetje invloed van de omgeving, zal het talent zich goed ontwikkelen. Een andere opvatting is dat ieder kind ergens goed in is. Hierbij is een juiste omgeving een voorwaarde om tot goede prestaties te komen. Het kind zelf moet hierbij doelen stellen om tot ontwikkeling te komen. Uit het onderzoek van Freeman, Raffan & Warwick (2010) blijkt dat in de moderne West-Europese landen gekozen wordt voor een opvatting waarin een combinatie zit van de twee uitgangspunten. Namelijk dat bij begaafdheid de aanleg een rol speelt maar dat persoon en omgeving verantwoordelijk zijn voor het eindresultaat. Dit komt ook tot uiting in ons onderwijs in Nederland waar hoogbegaafde steeds meer gezien worden als een speciale groep waar speciale onderwijsvoorzieningen voor nodig zijn.

De school van de onderzoeker kiest voor deze ‘middenweg’. In de eerder genoemde definities van Renzulli & Mönks, Gagné, Gardner en Heller komen de uitgangspunten van aanleg en omgeving naar voren. Deze uitgangspunten maken dat er behoefte is aan speciale onderwijsvoorzieningen voor hoogbegaafde leerlingen op basisschool de T.

2.8 Hoe signaleer en diagnosticeer je hoogbegaafdheid?

Het signaleren van een hoogbegaafd kind op school is de taak van de groepsleerkracht. Het is dan wel noodzakelijk dat de leerkracht in staat is om een basaal onderscheid te maken tussen gedrag dat mogelijk een indicatie voor begaafdheid vormt en gedrag dat dit niet doet (Gerven, E. van, 2008). Bij verschillende onderzoeken (bijv. Jacobs 1971) werd aangetoond dat bij selectie door de leerkracht minder dan de helft van de leerlingen herkend werd waarvan later door middel van een individuele test werd vastgesteld dat ze hoogbegaafd waren. Ook bleek dat in 10% van de gevallen leerlingen als hoogbegaafd werden gesignaleerd terwijl ze dat in feite niet waren. Zelfs de uitzonderlijk hoogbegaafde leerlingen kunnen over het hoofd gezien worden. Maar liefst 25% wordt niet opgemerkt door leerkrachten (Marland report ,1972). Het is daarom belangrijk om eventuele hoogbegaafdheid zo vroeg mogelijk in de schoolloopbaan te signaleren zodat er op de behoeften van het kind kan worden ingespeeld. Hierdoor zou voorkomen kunnen worden dat het kind allerlei problemen gaat ontwikkelen. Drent & van Gerven (2007) geven aan dat de signaleren bij voorkeur in de eerste weken in groep 1 zou moeten plaats vinden en vervolgens jaarlijks in iedere groep / bij iedere nieuwe leerkracht voor de herfstvakantie. Het signaleren en diagnosticeren kan gebeuren middels bestaande instrumenten bijvoorbeeld:

- Digitaal handelingsprotocol Hoogbegaafdheid, Gerven, E. van & Drent, S. (2007)
- Begaafdheid in beweging. Surplus Begaafdencentrum, MHR (2005)
- Sidi-R protocol. Bruin-de Boer, A. de & Kuipers , J (2004).

Drent en Van Gerven noemen verschillende fasen van signalering.

Fase 1 - Signalen uit diverse bronnen

- Ouders (gesprek). Tijdens een intake gesprek kunnen vragen gesteld worden waaruit op te maken is hoe de ontwikkeling van het kind is verlopen.
- Leerkracht (observatie, signaleringsinstrument)
- Didactische gegevens (schoolresultaten) Toetsen van het leerlingvolgsysteem zijn te verkiezen boven methodegebonden toetsen, omdat op deze methodegebonden toetsen over het algemeen goed worden gescoord. Onderpresteerders worden op grond van schoolprestaties vaak niet opgemerkt. Voor onderpresteerders is dan ook aparte signalering noodzakelijk.
- Overige bronnen (peuterspeelzaal, kinderopvang)

Fase 2 - Conclusies trekken naar aanleiding van gegevens uit fase 1

- Leerling is zeer waarschijnlijk niet hoogbegaafd
- Leerling is zeer waarschijnlijk hoogbegaafd
- Onvoldoende of tegenstrijdige gegevens over hoogbegaafdheid

Fase 3 - Aanleiding tot verder diagnostisch onderzoek

- Zeer waarschijnlijk niet hoogbegaafd, maar wel sprake van problemen
- Zeer waarschijnlijk wel hoogbegaafd en sprake van problemen
- Onvoldoende of tegenstrijdige gegevens over hoogbegaafdheid

Fasen van diagnostiek (Drent, Van Gerven, 2002)

Fase 1 - Het verzamelen van gegevens door intern onderzoek

- Ouders (gesprek, observatielijst) Vanuit de signalering zijn er al gegevens bekend. Bij diagnostiek is het van belang om diepgaander te praten en zoveel mogelijk gegevens te verzamelen, in relatie tot de vraag of er sprake is van hoogbegaafdheid. Dit kan door middel van een vragenlijst (SBD Midden-Holland Rijnstreek) of door middel van een gestructureerd oudergesprek (SiDi R).
- Leerkracht (observatielijst).
- Didactisch onderzoek

Fase 2 - Conclusies trekken naar aanleiding van gegevens uit fase 1

- Leerling is zeer waarschijnlijk niet hoogbegaafd
- Leerling is zeer waarschijnlijk hoogbegaafd
- Onvoldoende of tegenstrijdige gegevens over hoogbegaafdheid.
 - * alleen tegenstrijdige informatie met betrekking tot de cognitieve capaciteiten
 - * tegenstrijdige informatie met betrekking tot het totale functioneren

Fase 3 - Verwijzing voor extern onderzoek

- Intelligentieonderzoek
- Uitgebreid psychodiagnostisch onderzoek
- Overig gericht onderzoek

2.9 Welke onderwijsbehoeften hebben hoogbegaafde leerlingen?

Op de school waar de onderzoeker werkt wordt lesgegeven aan de hand van reguliere methoden. De lesstof wordt uitgelegd op het gemiddelde niveau. Voor de kinderen die het nog lastig vinden is er extra oefenstof en herhalingsstof. De kinderen die het snel begrijpen gaan verder met verrijkingsstof. Voor hoogbegaafde kinderen is dit niet voldoende. Voor een goed leerstofaanbod voor hoogbegaafde kinderen moet gekeken worden naar de leer- en persoonlijkheidseigenschappen. Deze leer- en persoonlijkheidseigenschappen zijn direct van invloed op het opzetten van een goed leerstofaanbod voor hoogbegaafde kinderen (Van Gerven, 2001) Van Gerven (2004) noemt de volgende leereigenschappen:

- Snel van begrip

- Een hoog leertempo
- Een goed geheugen
- Een brede algemene interesse
- Beschikt over een groot probleemoplossend vermogen
- Analytisch sterk ontwikkeld
- Goed in staat om nieuw verworven kennis te incorporeren in bestaande kennis en deze kan toepassen.

Daarnaast noemt Van Gerven (2004) ook de persoonlijkheidskenmerken van hoogbegaafde kinderen

- Een grote taalvaardigheid
- Een groot creërend vermogen
- Een sterke mate van originaliteit
- Geestelijk vroegrijp
- De behoefte aan uitdagingen
- Een sterk doorzettingsvermogen
- Een hoge mate van perfectionisme
- Het vermogen tot intuïtief denken
- Het vermogen tot reflectie
- Een hoge sociale competentie passend bij het hoge cognitieve niveau
- Een sterke behoefte aan autonoom handelen
- Een grote voorkeur voor het 'niet schoolse' leren

Niet alle hoogbegaafde kinderen beschikken in dezelfde mate over deze leer- en persoonlijkheidseigenschappen. Ieder mens is uniek. De mate van ontwikkeling van deze eigenschappen is dus bij ieder hoogbegaafd kind weer anders. Het is daarom heel belangrijk om voor ieder kind een eigen aanpak te hebben afhankelijk van zijn leer- en persoonlijkheidseigenschappen. Het hoogbegaafde kind is in staat om grote leerstappen te maken en derhalve weinig behoefte heeft aan herhaling (van Gerven, 2004 artikel de noodzaak tot aanpassingen in het leerstofaanbod voor hoogbegaafde leerlingen) Er zal dus heel wat geschrapt kunnen worden van de reguliere lesstof aangezien deze lesstof is afgestemd op de gemiddelde leerling. Daarvoor in de plaats zal vervangende leerstof moeten komen welke aansluit bij de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van het kind anders zou een hoogbegaafd kind zich al snel kunnen gaan vervelen.

2.10 Top-down leren

In het Nederlandse onderwijs wordt de leerstof gestructureerd en in stapjes aangeleerd, ook wel bottom up leren genoemd. Voor een grote groep begaafde leerlingen zou het beter zijn om aan te sluiten bij het denken en werken vanuit een geheel / overzicht (Sternberg, 2002).

Door de leerstof als een geheel aan te bieden kan de leerling de lossen onderdelen voor zichzelf een plaats geven. Als daarbij bepaalde vaardigheden ontbreken, dwingt deze benadering de leerling tot het zetten van de juiste leerstappen. Deze manier van leren wordt het top down leren genoemd (Van Gerven, 2009).

2.11 Hoe richt je het onderwijs in voor hoogbegaafde leerlingen?

De optimale inrichting van leerarrangementen voor hoogbegaafde leerlingen dient er vanaf het begin in groep 1 van het basisonderwijs te zijn (Wolters, P., 2008). Onderkenning van beginkenmerken van jonge leerlingen en direct passende onderwijsmaatregelen kan in de praktijk tot een beter functionerend onderwijs leiden.

Van Gerven (2008) noemt twee manieren om aanpassingen in de leerstof voor hoogbegaafde leerlingen te verzorgen:

1. Tempodifferentiatie
2. Compacten en verrijken

Bij tempodifferentiatie verwerkt de leerling de gehele leerstof in zijn eigen tempo dit kan leiden tot een vervroegde uitstroom naar het voortgezet onderwijs mits dit op alle vakgebieden is toegepast.

Bij compacten wordt de voor de hoogbegaafde kinderen onnodige herhaling en oefenstof uit de reguliere methoden overgeslagen. Hierdoor houdt de leerling tijd over. Deze tijd kan gebruikt worden om te verrijken

Verrijken: Het aanbieden van wezenlijk andere leerstof. Verrijken valt te verdelen in verbreding en verdieping. Verbreding is een aanvulling op het leerstofaanbod. Het is een aanvulling op de kerndoelen van het basisonderwijs. Verdieping is het meer kennis opdoen over een specifiek onderwerp en/of meer kennis opdoen bij een bepaald vak.

Het geven van een apart onderwijsaanbod aan hoogbegaafde kinderen kan in de eigen klas gebeuren maar er kan daarnaast ook gekozen worden om de hoogbegaafde leerlingen samen te brengen in een 'plusklas'. Een plusklas is een aparte klas waar meerdere hoogbegaafde leerlingen onderwijs krijgen, vaak gedurende één of twee dagdelen per week in combinatie met een verrijkt onderwijsaanbod in de eigen klas (Barendrecht, J., *Plusklassen Slim zijn stichting koepel hoogbegaafdheid, Purmerend, 2011*)

In Arkansas, Amerika, wordt al meer dan twintig jaar gewerkt met het 'Pinnacleprogramma'. De scholen in Arkansas zijn verplicht om procedures te ontwikkelen voor het selecteren van hoogbegaafde kinderen en deze kinderen onderwijs te geven dat aansluit bij wat deze kinderen kunnen. Op de Salie Cone Elementarschool in Arkansas krijgen de kinderen van hun vaste leerkracht lezen, schrijven, rekenen, geschiedenis, aardrijkskunde, biologie en

maatschappijleer. Voor de vakken muziek, kunst, bewegingsonderwijs en mediaonderwijs (mediatheek) gaan de leerlingen naar gespecialiseerde leerkrachten. Daarnaast zijn er voor de hoogbegaafde kinderen, naast het reguliere aanbod, vaste voorzieningen geschapen. Van 'kindergarten' (groep 2 in Nederland) tot en met second grade (groep 4 in Nederland) krijgen alle kinderen in Arkansas een half uur per week les van de specialist hoogbegaafdheid van de school. In de les zijn de activiteiten gericht op het creatief hoger denken en sluiten aan bij de lessen in de reguliere klas. Tijdens deze lessen verzameld de specialist hoogbegaafdheid gegevens van de kinderen welke gebruikt worden bij het selecteren van hoogbegaafde kinderen. In de third en fourth grade (groep 5 en 6 in Nederland) krijgen de geselecteerde hoogbegaafde kinderen les van een specialist hoogbegaafdheid. Dit is ongeveer 150 minuten per week. Met deze aanpak krijgen de hoogbegaafde leerlingen de kans om contacten te leggen met andere hoogbegaafde leerlingen (in de speciale klas) maar ook met niet hoogbegaafde leerlingen (in de reguliere klas). Het selecteren van de hoogbegaafde kinderen gebeurt deels door de hoogbegaafdheidsspecialist maar ook de leerkrachten, ouders, peers en het kind zelf kunnen iemand nomineren om in aanmerking te komen. De definitie die door Renzulli in 1978 is geformuleerd: "Hoogbegaafde kinderen worden gekenmerkt door hun interactie op bovengemiddeld intellectueel niveau, taakgerichtheid en/of motivatie en creatieve vermogens.", wordt gebruikt voor het selecteren. Er worden allerlei gegevens verzameld zoals testgegevens, oudervragenlijst, schoolresultaten en samen met de beoordeling van de hoogbegaafdheidsspecialist wordt besloten of het kind in aanmerking komt voor de lessen van de hoogbegaafdheidsspecialist. In deze lessen is aandacht voor het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden zoals het creatief en hoger denken, wordt uitdagende leerstof aangeboden en kunnen hoogbegaafde kinderen op het gebied van hun interesses en talenten werken op hun eigen niveau. Het programma in Arkansas kenmerkt zich door goed georganiseerd beleid en de ervaringen die de kinderen hebben zijn positief (Wolters, P., 2008). Wolters (2008) vraagt zich af of het pinnacle-model bruikbaar is in Nederland. Hij stelt dat een aantal voorwaarden om tot een vergelijkbaar onderwijsconcept te komen beschikbaar zijn voor het Nederlandse onderwijs, zoals:

- We kunnen ons laten scholen tot hoogbegaafdheidsspecialist
- Er is goede vakliteratuur en cursusmateriaal beschikbaar
- Er is een digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid.
- Er is ondersteuning mogelijk bij beleidsvorming ten behoeve van hoogbegaafde leerlingen.

2.12 Hoe past hoogbegaafdheid binnen het Dalton onderwijs?

De visie van basisschool de T. is als volgt omschreven: We willen een school zijn waar kinderen zich veilig voelen en waar ze plezier beleven. We willen dat kinderen zich

competent voelen. Wij zijn een school die uit een kind wil halen wat erin zit. We houden dus rekening met verschillen tussen kinderen. We leren kinderen een verantwoordelijke en zelfstandige houding aan en we leren ze goed samenwerken met anderen. Wij vinden het belangrijk als kinderen zelfstandig zijn, verantwoordelijkheid aankunnen en goed kunnen samenwerken (de drie peilers van het Daltononderwijs). Met deze visie in onze gedachten gaan we proberen om een gecertificeerde Daltonschool te worden (2010).

In deze visie staan punten die de school kan sterken in het bieden van zorg aan hoogbegaafde leerlingen. Als ouders van hoogbegaafde kinderen deze visie lezen mogen ze verwachten dat basisschool de T. uit hun kind haalt wat erin zit. Het is dus zaak om te weten hoe je achter de mogelijkheden van een kind komt.

De onderzoeker vindt dat de manier van werken binnen het Daltononderwijs maakt dat de leerkracht ruimte heeft om leerlingen apart te begeleiden. De klas werkt zelfstandig aan een weektaak en de leerkracht kan aan de instructietafel de kinderen extra begeleiden die dat nodig hebben. De hoogbegaafde kinderen moeten een weektaak krijgen op hun eigen niveau. Dat houdt in dat ze niet al het reguliere werk moeten maken. De leerkracht beslist wat kan worden overgeslagen uit de reguliere stof. Hierdoor ontstaat er meer ruimte voor verrijkingstof. De leerkracht kan tijdens het zelfstandig werken de hoogbegaafde kinderen begeleiden in hun verrijkingstaken. Ook vindt de onderzoeker dat er binnen de zelfstandig werktijd ruimte is om hoogbegaafde kinderen uit verschillende groepen samen te laten werken. Dit zou elke week een uur kunnen op een vaste tijd en onder begeleiding van de Remedial teacher. De onderzoeker vindt het noodzakelijk dat er meer kennis moet zijn over hoogbegaafdheid bij de leerkrachten om de hoogbegaafde leerlingen goed te begeleiden en de juiste leerstof te aan te bieden.

3 Het doel en de resources

3.1 De droom

Op dit moment is er op de school van de onderzoeker een beleidsplan hoogbegaafden dat niet voldoet. De omschrijvingen zijn te algemeen en nergens op gebaseerd. In de praktijk is niet duidelijk hoe er wordt omgegaan met hoogbegaafde leerlingen. Een gewenste situatie zou zijn: Een beleidsplan voor hoogbegaafde kinderen welke ook praktisch uitvoerbaar is zodat ook deze leerlingen passend onderwijs krijgen. Alle leerkrachten hebben voldoende kennis over hoogbegaafdheid, weten hoe ze kunnen signaleren en weten welke stappen ze moeten doorlopen om tot een goede aanpak te komen.

Het hele team van de school van de onderzoeker is eigenaar van het probleem. Elke leerkracht heeft met Hoogbegaafdheid te maken in zijn of haar klas. Het zijn de leerkrachten die de hoogbegaafde kinderen moeten signaleren en begeleiden. Om alle stappen die genomen moeten worden goed voor te bereiden is er een werkgroep geformeerd. De werkgroep zal steeds een terugkoppeling maken naar het team zodat het team keuzes kan maken en beslissingen kan nemen in het op te stellen beleid. Het is de werkgroep die op zoek gaat naar resources en deze voor zal leggen aan het team.

3.2 De doelen

Om de droom te verwezenlijken zijn er een aantal doelen die gehaald moeten worden:

- Alle leerkrachten hebben voldoende kennis over hoogbegaafdheid waardoor ze een hoogbegaafde leerling goed kunnen signaleren.
- Alle leerkrachten kunnen een handelingsplan opstellen voor een hoogbegaafde leerling en deze uitvoeren.
- Er zijn voldoende materialen aanwezig om in te zetten voor de hoogbegaafde leerlingen.
- Er is voldoende begeleidingstijd voor hoogbegaafde leerlingen.
- Er kan gemeten worden of de ontwikkeling van een hoogbegaafde leerling een doorgaande ontwikkeling is op zowel cognitief als sociaal emotioneel.
- Er is een coördinator hoogbegaafdheid die op de hoogte is van alle ontwikkelingen op het gebied van hoogbegaafdheid.
- Het hoogbegaafde beleid wordt ieder jaar geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

3.3 Wat maakt het lastig om de doelen te realiseren?

Er zal ongetwijfeld weerstand opgeroepen worden bij een aantal collega's. Een belangrijke reden van weerstand is dat mensen wel willen veranderen, maar niet veranderd willen worden (Kloosterboer, 2005). Omdat deze verandering niet de hele organisatie op z'n kop zet maar aansluit bij de verandering waar we al in zitten, het worden van een Daltonschool, schat de onderzoeker in dat het geen weerstand wordt tegen de verandering zelf maar eerder tegen het weer tijd moeten investeren naast alle andere werkzaamheden. Leraren voelen zich dikwijls vooral gefrustreerd door de vele activiteiten die zij buiten de klas op schoolniveau of buiten school moeten verrichten. Dit haalt hen weg bij wat zij omschrijven als hun centrale taak: namelijk kinderen helpen leren (Nias, 1996). Om hier zoveel mogelijk rekening mee te houden wil de onderzoeker het overleg in de toch al geplande vergaderingen laten plaats vinden. Ook zal er een werkgroep zijn die het nodige voorwerk doet. De uiteindelijke verandering zal toch door iedereen uitgevoerd moeten worden. Door het met duidelijke stappen in te voeren en met de nodige hulp en begeleiding kan er zoveel mogelijk weerstand worden weggenomen.

Het is belangrijk om te luisteren naar de vragen en de zorgen die de collega's hebben over de verandering. Niet alleen objectieve kenmerken van een vernieuwing zijn bepalend voor het welslagen ervan, maar ook de interpretaties die personen aan de aard van de vernieuwing en de potentiële consequenties ervan voor de school of klas geven (Van den Berg & Vandenbergh, 1981, 1984, 1988, 1995). Om ervoor te zorgen dat alle collega's maximaal betrokken zijn bij de verandering is het goed om te zien en te horen welke reacties zij hebben. Het maakt niet uit of je het eens bent met wat er gezegd wordt maar het is belangrijk dat je er aandacht voor hebt en het serieus neemt. Op deze manier kan er een gezonde discussie ontstaan waar iedereen de ruimte heeft om zich te uiten. Er zijn verschillende stadia van betrokkenheid:

- Betrokkenheid op zichzelf
- Betrokkenheid op de taak
- Betrokkenheid op anderen

Als de onderzoeker een inschatting maakt van de betrokkenheid van alle collega's denk zij dat de problemen die bij het eerste stadium, betrokkenheid op zichzelf, naar voren komen vooral te maken hebben met het ontbreken van kennis en ervaring. Deze problemen kunnen verminderd worden door bijvoorbeeld een deskundige uit te nodigen die een cursus of workshop geeft aan het hele team. Tijdens het tweede stadium zal naar voren komen dat er behoefte is aan genoeg en goed materiaal en of het organisatorisch wel haalbaar is. Door ervoor te zorgen dat er budget is begroot om materialen aan te schaffen en de werkgroep goed te laten uitzoeken wat organisatorisch haalbaar is voor onze school kunnen we al wat van deze problemen wegnemen. Ook is het gebruik maken van de ervaringen van andere scholen erg zinvol om met goede voorbeelden te komen. In het derde stadium,

betrokkenheid op anderen, zal naar voren komen hoe er nu gemeten wordt of de verandering effect heeft op de leerlingen en collega's en hoe de doorlopende lijn zal zijn in de school. Door het hele proces steeds goed te evalueren en bij te stellen (Plan Do Check Act) zal er een blijvende aandacht voor zijn waardoor de verbeteringen naar voren zullen komen. Door een collega aan te stellen die het hoogbegaafden beleid zal 'bewaken' voorkom je dat het de aandacht verliest.

Het op dit moment ontbreken van budget voor dit onderwerp maakt het lastig om een aantal doelen op korte termijn te bereiken. Het vergroten van de kennis onder de leerkrachten is een eerste vereiste maar het inhuren van een deskundige kost geld en tijd. De school heeft momenteel andere prioriteiten, zoals de investering en scholing van en met digiborden.

Op dit moment zijn veel leerkrachten bezig met de ontwikkelingen die de school doormaakt om een Dalton school te worden. Daarnaast hebben alle klassen een digibord gekregen wat extra tijd kost om er goed mee te leren werken. Het wordt voor een aantal collega's teveel om zich ook te moeten verdiepen in hoogbegaafdheid.

3.4 Wat maakt dat het toch gaat lukken?

De kunst van het veranderen ligt in het verbinden van de organisatiekundige en veranderkundige stappen (Kloosterboer, P. (2005). Het definiëren van het probleem (organisatiekundige stap) hangt bijvoorbeeld samen met het bewust maken (veranderkundige stap). In het onderstaande schema staan de verschillende stappen op een rij. Bij een verandering kan het zijn dat niet elke stap apart wordt doorlopen maar dat stappen ook samenvallen, in elkaar overvloeien of worden overgeslagen.

Organisatiekundige stap	Veranderkundige stap
1. Probleem definiëren	1. Bewust maken
2. Strategische opties verkennen	2. Pijn (h)erkennen en toekomstdiscussie entameren
3. Strategische keuzes maken	3. Duidelijkheid scheppen
4. Uitwerken, invullen	4. Medeverantwoordelijk maken
5. Invoeringsbesluit nemen	5. Onomkeerbaar maken
6. Implementeren	6. Ondersteunen leer- en gewenningsproces
7. Bewaken en evalueren	7. Bekrachtigen

Bron: Kloosterboer, P. (2005)

Om ervoor te zorgen dat de verandering zal slagen is het goed alle stappen te herkennen. Om op een oplossingsgerichte manier een verandering in te gaan is het niet nodig om het probleem te definiëren maar om de droom te beschrijven.

Het ontbreken van geld op dit moment is een belemmering maar het biedt ook een kans. Er is nu meer tijd om alles goed te overdenken en voor te bereiden. De werkgroep zal veel voorwerk verrichten en er kan goed nagedacht worden over de te maken begroting voor 2012-2013. We gaan bij andere scholen kijken om van hun ervaringen te leren.

Met meer tijd is er ook meer tijd om de betrokkenheid van het team te vergroten. Door het onderwerp steeds terug te laten komen op de plenaire vergaderingen blijft het onderwerp leven. De werkgroep kan voor een stuk informatie voorziening zorgen zodat de kennis over hoogbegaafdheid bij de leerkrachten wordt vergroot. Door dit steeds in de toch al geplande vergaderingen te doen wordt er minder extra tijd van het team verwacht.

Doordat leerkrachten uit iedere bouw in de werkgroep zitten kan er een terugkoppeling plaatsvinden per bouw. De werkgroepleden kunnen hier hun ambassadeursrol benutten.

De Caluwé (1998) onderscheidt vijf betekenissen van het woord veranderen en koppelt dit aan een kleur. Het is belangrijk om de achterliggende concepten en denkbeelden (kleuren) te kennen, om veranderingstrajecten te begrijpen of te ontwerpen. Iedere kleur heeft zijn ideaal en zijn valkuil. Iedereen heeft een sterke voorkeur voor één of twee kleuren. Het geeft aan waar je sterk in bent en waar je in gelooft. Voor de veranderaar is het van belang de verschillende benaderingen te kennen om zo effectief te interveniëren. Het gaat om het leren omgaan (balans) met de verschillende kleuren (het kleurenpalet).

1. Geeldrukdenken: “De individuele belangen zijn veranderd in een groepsbelang “:Het bijeenbrengen van belangen, het stellen en effectief nastreven van complexe doelen in een omgeving met op elkaar inwerkende belangen en invloeden.
2. Blauwdrukdenken: “Gericht op materie en vorm”:Het van tevoren vastleggen van het resultaat, het specificeren van eisen, het uitvoeren en bijsturen in het licht van het te realiseren resultaat.
3. Rooddrukdenken: “Stimulansen voor talentontwikkeling zijn veranderd”:Veranderen is het toevoegen van HRM (Human Resources Management)-instrumenten en organisatiekundige elementen om de “zachte”aspecten van de organisatie te veranderen.
4. Groendrukdenken: “Veranderen is leren”:Mensen veranderen of in beweging krijgen vindt plaats door ze te motiveren om te leren, ze in leersituaties te brengen en door het lerend vermogen te vergroten. De uitkomst is sterk afhankelijk van dat lerend vermogen.

5. Witdrukdenken: “Alles is altijd in verandering”: Alles verandert vanzelf. Verandering is een permanent proces. Sturen is blokkades wegnemen, goed waarnemen en duiden van wat er zich afspeelt. Zingeving en het aanspreken op innerlijke zekerheid spelen een grote rol.

Bij deze verandering past voor de onderzoeker het groendrukdenken. Door ervaring bij veranderingen in het verleden is gebleken dat de leerkrachten op basisschool de T. wel enthousiast raken door ze te motiveren en te prikkelen (rooddrukdenken) maar dat er daarmee nog geen verandering plaats vindt die blijvend is. Het is belangrijk dat iedereen zich de verandering eigen maakt door ervaring op te doen en zich nieuwe vermogens eigen te maken. Er moet kennis worden opgedaan en toegepast om te ervaren of het werkt.

De kleur die het team van basisschool de T. heeft is rood en blauw. Het team moet geprikkeld worden om enthousiast en gemotiveerd te raken. De leerkrachten moeten het gevoel krijgen dat ze goed bezig zijn door ze te belonen en aandacht te hebben voor hun inzet. Ze willen een duidelijk stappenplan van A naar B. Ze willen niet het wiel opnieuw uitvinden, geen onnodig werk verrichten. Het doel moet duidelijk zijn.

De aanpak zal een overzichtelijk plan moeten hebben. De te nemen stappen moeten duidelijk zijn zodat iedereen weet hoe we naar het doel toewerken. Maar om te voorkomen dat het plan alleen wordt uitgevoerd omdat het moet zal er steeds tussentijds tijd en aandacht moeten zijn voor wat er al bereikt is en daar moet iedereen voor beloont worden o.a. door het geven van complimenten. Ook zal er tussentijds geëvalueerd moeten worden en indien nodig kunnen de stappen worden bijgesteld. Door naar elkaar te luisteren kan er van elkaar geleerd worden. Omdat deze verandering blijvend moet zijn en het in de praktijk echt moet werken is het heel belangrijk dat iedereen het belang ervan inziet. Het team moet gemotiveerd zijn om nieuwe dingen te zien en te leren. En als het doel bereikt is zal het gevierd worden. De verandering zal steeds geëvalueerd worden om er voor te zorgen dat het een blijvende verandering is en dat nieuwe zienswijze worden meegenomen.

3.5 Wat is er al gerealiseerd.

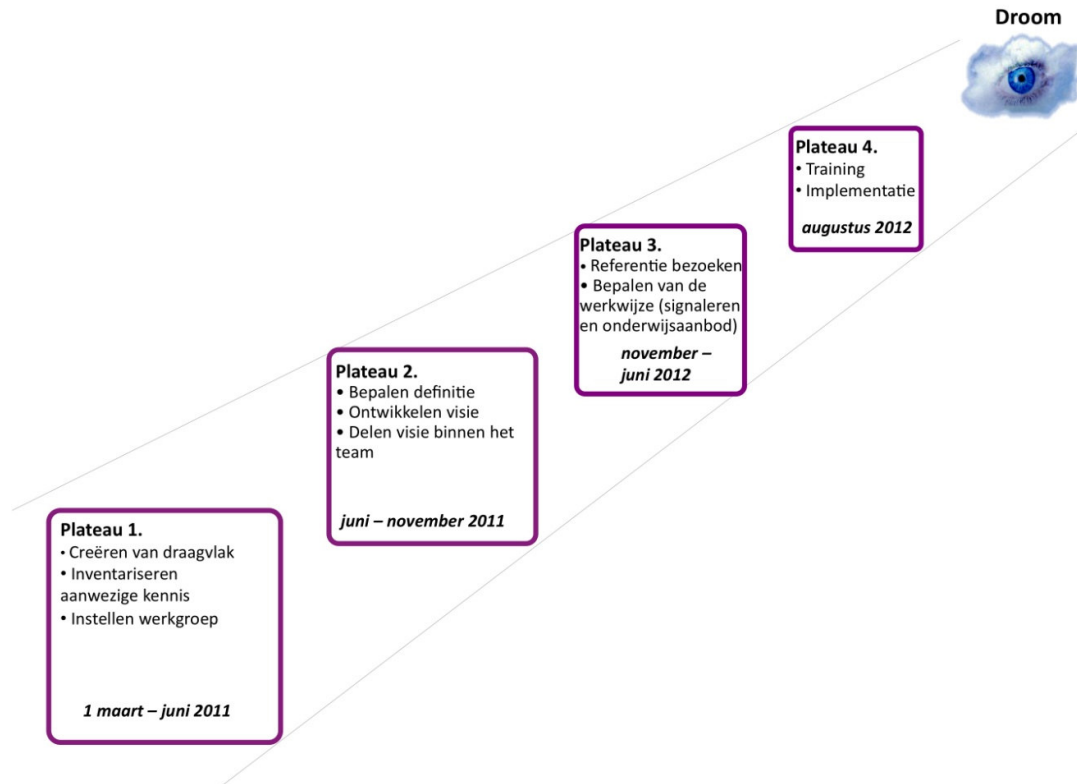
Inmiddels is er al wat draagvlak gecreëerd bij het team door het invullen van de vragenlijsten (zie bijlage 2 en 3) en het spelen van de kennisquiz. Er wordt onderkend dat er meer expertise nodig is en men ondervindt een tekort aan goede materialen. Er is een werkgroep samengesteld bestaande uit 7 collega's. Deze werkgroep heeft de naam D.O.E.N. (Denken Op Eigen Niveau) en is één keer bij elkaar gekomen. Het zelfstandig werken binnen het Dalton onderwijs maakt dat er tijd voor de leerkracht is om kinderen te begeleiden. De onderzoeker heeft tijdens de Remedial teaching tijd een leerling begeleid bij zijn verrijking werk. Deze leerling heeft de begeleiding als prettig ervaren maar gaf aan behoefte te hebben om het verrijking werk ook samen met andere kinderen te willen maken. Dit maakt

dat, op een schaal van 0 tot 10, basisschool de T. nu op een 3 staat. Om een stapje verder te komen is het belangrijk om te leren van de stappen die in het verleden genomen zijn bij het ontwikkelen van het Dalton onderwijs in de school van de onderzoeker. Deze stappen bleken te groot en niet goed opgebouwd. Er zat daardoor te weinig vooruitgang in de ontwikkeling. Vanaf het begin was er niet voldoende draagvlak bij alle collega's. Inmiddels worden er kleine stapjes genomen met het hele team en ieder klein stapje wordt geëvalueerd en bijgesteld indien nodig. Als het naar ieders tevredenheid is wordt het vastgelegd. Er is nu wel een ontwikkeling zichtbaar. Door bij deze verandering ook kleine stapjes te nemen en deze steeds te evalueren en bij te stellen zal er meer succes behaald worden.

4 Passende stappen / interventies

4.1 Stappen

Om de droom te verwezenlijken moeten er verschillende stappen worden gezet. Het resultaat van de interventies moet leiden tot de in § 3.2 genoemde doelen. Een interventie die gepleegd wordt kan bijdragen aan het behalen van één of meerdere doelen. In de tijd gezien geeft dit het volgende beeld:

De gedetailleerde stappen zijn opgenomen in het onderstaande schema. De stappen die al gezet zijn staan ook vermeld.

Wanneer	Wat	Doel	Wie
1 maart 2011	Vragenlijst over hoogbegaafdheid voor het team bespreken met directie en invoeren in het wmk-po zodat het digitaal ingevuld kan worden.	Betrokkenheid directie vergroten	Onderzoeker en directeur

Wanneer	Wat	Doel	Wie
7 maart 2011	Tijdens de plenaire vergadering aan het team uitleggen waarom ze een vragenlijst over hoogbegaafdheid krijgen om in te vullen. De aanleiding vertellen en aangeven dat de onderzoeker open staat voor vragen en suggesties.	Vergroten van de betrokkenheid om draagvlak te creëren	De onderzoeker en het team
7 maart 2011-18 maart 2011	Invullen vragenlijst door het team.	Met zoveel mogelijk respondenten kan er een beeld geschetst worden hoe er over hoogbegaafdheid wordt gedacht op basisschool de T.	Het team
31 maart 2011	Tijdens de plenaire vergadering de uitslag van de vragenlijst delen met het team.	De uitslag maakt dat er meer draagvlak kan worden gevormd omdat het een uitslag vanuit het team is.	Onderzoeker en team
26 april 2011	Plenaire vergadering: spelen van de kennisquiz en het team laten ervaren of ze voldoende kennis hebben over hoogbegaafdheid.	Kennis opdoen en draagvlak creëren	Onderzoeker en team
April 2011 -mei 2011	Collega's kunnen op eigen initiatief zich aanmelden voor de werkgroep.	Samenstellen van een werkgroep.	teamleden
Mei 2011	Afnemen tweede vragenlijst	Vaststellen of er voldoende draagvlak is om verder te gaan.	Onderzoeker en team
26 mei 2011	Bijwonen workshop over hoogbegaafdheid	Meer kennis opdoen.	Onderzoeker en Intern begeleider

Wanneer	Wat	Doel	Wie
9 juni 2011	Eerste bijeenkomst werkgroep	Vaststellen van het doel van de werkgroep. Stand van zaken tot nu toe doornemen en doel voor de eerst volgende bijeenkomst vaststellen.	werkgroep
9 juni 2011- 15 september 2011	Bestuderen van verschillende definities en er twee uitkiezen.	Door een voorselectie te maken kunnen we in de volgende werkgroepbijeenkomst sneller tot een keuze van 2 definities komen.	werkgroep
September 2011	Bezoek plusklas in Leiderdorp	Leren van de ervaringen van een andere school. Hoe is daar de implementatie verlopen en wat zijn de resultaten	De onderzoeker
Sept - okt 2011	Vragen stellen aan leerkrachten van basisschool de T.	Er achter komen wat de leerkrachten al doen. Wat gaat goed en wat gaat niet goed. Waar is behoefte aan. Uitgaan van de behoefte van de leerkracht voor meer draagvlak.	Werkgroep en leerkrachten
15 september 2011	Werkgroep bijeenkomst Kiezen van 2 definities van hoogbegaafdheid om deze aan het team voor te leggen. Verslag uitbrengen bezoek plusklas	Werken aan de definitie voor hoogbegaafdheid. Leren van de ervaringen van een andere school, Kennis overdracht	Alle leden van de werkgroep en de onderzoeker

Wanneer	Wat	Doel	Wie
4 oktober 2011	Plenaire vergadering Kiezen van de werkdefinitie voor basisschool de T. en vertellen wat de volgende stap zal zijn die de werkgroep zal nemen.	Vormen van een definitie. Betrokkenheid vergroten door de volgende stap te beschrijven waar de werkgroep zich mee bezig gaat houden.	Team en werkgroep
Oktober 2011	Wergroep bijeenkomst	Ontwikkelen van een visie m.b.t. hoogbegaafdheid passend in onze Daltonvisie.	Wergroep
Oktober 2011	Mail aan het team sturen om de visie die de werkgroep heeft ontwikkeld voor te leggen zodat er in de volgende plenaire vergadering over gesproken kan worden.	Leerkrachten kunnen voorafgaande aan de plenaire vergadering een mening vormen over de visie zodat er in de vergadering over gesproken kan worden. Betrokkenheid vergroten.	De onderzoeker
10 november 2011	Plenaire vergadering Na discussie vaststellen van de visie indien mogelijk. Volgende stap waarmee de werkgroep aan de slag gaat kenbaar maken aan het team.	Vaststellen visie.	Team
November 2011 - januari 2012	Bezoek anders scholen Bekijken welke mogelijkheden van scholing voor het team er zijn	Informereren hoe en waarmee de school hoogbegaafde kinderen signaleert en of het naar tevredenheid gaat. Een juist scholingsaanbod uitkiezen voor het team zodat het kan worden opgenomen in de begroting.	Wergroep Wergroep

Wanneer	Wat	Doel	Wie
Januari 2012	Werkgroep bijeenkomst	In hoeverre is basisschool de T. in staat, met de middelen die zij heeft, om de doelgroep (vroegtijdig) te signaleren en diagnosticeren. Is het nodig dat basisschool de T. nog een signalerings instrument aanschaft? Werkgroep komt met een voorstel naar het team.	werkgroep
7 februari 2012	Plenaire vergadering	Voorstel signalering voorleggen aan het team zodat in een volgende teamvergadering besloten kan worden wat de school wil.	team
Maart 2012	Werkgroep bijeenkomst	Verder gaan met de keuze van signalering	werkgroep
29 maart 2012	Plenaire vergadering	Keuze van signalering	team
April 2012	Werkgroep bijeenkomst	Aanpassingen in onderwijsaanbod en begeleiding. Het bekijken van de mogelijkheden binnen het Daltononderwijs op basisschool de T.	werkgroep
15 mei 2012	Plenaire vergadering	Terugkoppeling van de werkgroep naar het team	team
Juni 2012	Begroting maken voor 2013	Tijdig geld reserveren voor de middelen die nodig zijn.	werkgroep
Juni 2012	Werkgroep bijeenkomst	Evalueren afgelopen jaar en planning volgend jaar.	werkgroep
Schooljaar 2012-2013	5 daagse cursus over hoogbegaafdheid	Kennis opdoen over hoogbegaafdheid	Team

4.2 Data verzamelen

De vragenlijst.

De onderzoeker heeft gebruik gemaakt van een vragenlijst (zie bijlage 2) om bij de leerkrachten van basisschool de T. informatie te verzamelen over hoe zij denken over hoogbegaafdheid. Door het invullen van de vragenlijst en later de terugkoppeling van de resultaten in de plenaire vergadering, is draagvlak gecreëerd binnen het team. De vragenlijst bestaat uit een aantal gesloten vragen, twee open vragen en drie stellingen. De onderzoeker heeft de vragenlijst bewust kort gehouden. Een vragenlijst moet niet te lang zijn want dat leidt tot niet reageren (Harinck 2010). De onderzoeker ziet het ook als een eerste aanzet. Om dieper op de vragen in te gaan zal de onderzoeker later de leerkrachten persoonlijk interviewen. De respons op de vragenlijst was 90.32%: 28 van de 31 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is uitstekend. Daardoor geven de uitslagen een zeer betrouwbaar beeld van de mening van de respondenten.

De kennisquiz

De onderzoeker heeft tijdens een plenaire vergadering de leerkrachten van basisschool de T. de kennisquiz passend onderwijs (hoog) begaafde leerlingen laten spelen (zie bijlage 4). Uit de eerder afgenomen vragenlijst is naar voren gekomen dat de leerkrachten vinden dat er niet genoeg expertise aanwezig is op de school. Door het spelen van de kennisquiz ervaren de leerkrachten of en hoeveel kennis aanwezig is in het team als het gaat om passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen. Hierdoor kan meer draagvlak gecreëerd worden voor het verhogen van de kennis over hoogbegaafdheid bij de leerkrachten op basisschool de T.

Tweede vragenlijst

De onderzoeker heeft een tweede vragenlijst (zie bijlage 3) afgenomen bij het team. Het gaat om een vragenlijst van drie vragen. Zestien van de 31 leerkrachten hebben de vragen beantwoord. De respons is lager dan bij de eerste vragenlijst. De onderzoeker denkt dat deze lagere respons komt doordat er geen aandacht voor is geweest tijdens een vergadering. De leerkrachten ontvingen de vragenlijst via de mail. Toch geven de resultaten een duidelijk beeld over de behoefte aan kennis en goed beleid op het gebied van hoogbegaafdheid. De uitslag heeft mede bepaald dat de leerkrachten een cursus gaan volgen over hoogbegaafdheid.

Validiteit en betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid en validiteit gaan over het maken van fouten in onderzoek (Korzilius 2000). Bij het stellen van vragen is het de bedoeling dat de antwoorden die je krijgt een goede afspiegeling vormen van de werkelijkheid. Het lastige hierbij is dat er verschillende factoren kunnen meespelen waardoor de antwoorden afwijken van de werkelijkheid. Daarbij kun je twee soorten fouten onderscheiden, te weten: toevallige en systematische fouten (Korzilius

2000). Bij een toevallige fout kun je denken aan het te snel of slordig invullen van de vragenlijst. Bij een systematische fout kun je denken aan het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Bij het vaststellen van de betrouwbaarheid van een onderzoek spreek je niet over wel of niet betrouwbaar maar over de mate van betrouwbaarheid (Korzilius 2000). Onder validiteit wordt verstaan: meten wat je beoogt te meten (Korzilius 2000). Korzilius (2000) zegt dat betrouwbaar verkregen resultaten niet noodzakelijkerwijze valide resultaten zijn.

De hoge respons die de onderzoeker heeft gekregen op de eerste vragenlijst werkt mee aan de mate van betrouwbaarheid. Om er zeker van te zijn dat de uitkomsten van de vragenlijst een hoge mate van betrouwbaarheid hebben en valide zijn voor het onderzoek, heeft de onderzoeker door middel van de kennisquiz gekeken of de uitslag, behoefte aan meer expertise over hoogbegaafdheid, klopt. Ook de tweede vragenlijst draagt daar aan bij. De nog geplande interviews met de leerkrachten zullen nog meer duidelijkheid geven over de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

5 Conclusies en aanbevelingen.

5.1 Conclusies en aanbevelingen

Het antwoord op de hoofdvraag: “Hoe kan basisschool de T. de begeleidingstijd voor hoogbegaafde leerlingen effectief benutten zodat deze leerlingen een doorgaande ontwikkeling, zowel cognitief als sociaal emotioneel, zullen doormaken “, kan nog niet volledig worden beantwoord. Dit komt omdat er tijdens de verschillende stappen die inmiddels gezet zijn is gebleken dat er te weinig expertise in de school is. Leerkrachten hebben behoefte aan meer kennis. Om hoogbegaafde leerlingen te signaleren is deze kennis nodig. Ook de veranderingen op basisschool de T. die in het verleden hebben plaats gevonden laten zien dat een verandering veel aandacht nodig heeft en in kleine stapjes moet worden uitgevoerd. Omdat er pas in het schooljaar 2012-2013 tijd en geld beschikbaar is om het team een cursus over hoogbegaafdheid te laten volgen is het tijdspad naar de ‘droom’ toe langer geworden. Het komende schooljaar kan hierdoor goed benut worden om alle nodige stappen goed voor te bereiden. De werkgroep kan al een hoop voorwerk doen en door dit steeds terug te koppelen naar het team blijft het team betrokken.

De antwoorden op mijn deelvragen

- Welke definitie hanteert de school voor hoogbegaafdheid?

Op dit moment ligt deze vraag bij de werkgroep hoogbegaafdheid van basisschool de T. Zij zullen met een keuze van twee definities komen waaruit het team een keuze kan maken. In een teamvergadering is er door het team voor gekozen op het op deze wijze te doen.

- Hoe werken de leerkrachten op basisschool de T. nu met hoogbegaafde kinderen?

Op dit moment zijn er afspraken voor rekenen en taal. Als een leerling heel goed presteert maakt hij de toets vooruit en gaat vervolgens de stof behandelen welke nog niet helemaal wordt beheerst en/of gaat verrijkingsstof maken. De leerling volgt wel alle instructie van de stof die nieuw wordt aangeboden. Een aantal leerkrachten die de onderzoeker gesproken heeft geven aan met moeilijk te vinden om de kinderen los te laten waardoor ze vaak toch gewoon met de klas meedoen en daarnaast wel verrijking maken. Het begeleiden van de kinderen bij de verrijkingstaken wordt vaak vergeten. Daarnaast zijn er leerkrachten die de kinderen die goed presteren webkwesties op de computer of werkstukken laten maken. Duidelijk is dat er door de leerkrachten op eigen initiatief wordt gewerkt. De werkgroep zal inventariseren wat er door leerkrachten wordt gedaan wat als positief wordt ervaren en wat de behoeftes zijn.

- Hoe kan er gemeten worden of de ontwikkeling van een hoogbegaafd kind een doorgaande ontwikkeling is.

Op dit moment gebeurt dit op basisschool de T. door middel van het leerlingvolgsysteem. De intern begeleider houdt de ontwikkeling van ieder kind bij. Mocht de lijn in de grafiek geen doorgaande, stijgende lijn zijn dan kan verder worden gekeken naar de oorzaken. Hierbij kan het onderpresteren van een leerling niet opvallen. Om te weten of een kind zich ontwikkelt op zijn eigen niveau is het belangrijk om vroegtijdig te signaleren of er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong. Als er sprake is van een vroegtijdige signalering van een hoogbegaafd kind kan er bij de diagnosticering gekeken worden welk niveau dit kind zou kunnen gaan bereiken. Vanuit het Passend onderwijs zullen 'referentieniveaus' gehanteerd gaan worden. Het zou zo maar kunnen dat de basisscholen in het bepalen van de doelen voor hoogbegaafden moeten aangeven welk referentiekader het streefdoel wordt. Dus, dat bijvoorbeeld een hoogbegaafde groep 8 leerling de basisschool verlaat op 1S-niveau en mogelijk al leerlijnen van het VMBO doorlopen heeft, of van de onderbouw VMBO-T / HAVO. De onderzoeker vindt dat het noodzakelijk is om voor een hoogbegaafde leerling duidelijke einddoelen te stellen.

- Welke tijd is er beschikbaar?

Op het moment dat de kinderen zelfstandig aan hun weektaak werken heeft de leerkracht tijd om kinderen individueel of in kleine groepjes extra aandacht te geven. Onder extra aandacht verstaat de onderzoeker o.a.: (extra) uitleg, voorinstructie en evaluatie. Op dit moment verschilt het nog per groep hoeveel tijd dat is. Het invoeren van deze manier van werken is nog volop bezig. Het uiteindelijke doel is wel dat er de hele dag door aan de weektaak wordt gewerkt met tussendoor instructiemomenten. Middels een planbord is dit voor de kinderen inzichtelijk. Hier valt tijd te halen om hoogbegaafde kinderen te begeleiden. Dit gebeurt dan op dezelfde manier als met kinderen die extra hulp nodig hebben omdat ze de leerstof te moeilijk vinden. Daarnaast is er 10 uur Remedial teaching tijd. Deze tijd moet verdeeld worden over twee locaties. In het verleden is deze tijd alleen gebruikt voor kinderen die een D- of een E-score behaalden op een CITO-toets. Het afgelopen jaar is er een leerling die ver vooruit is met rekenen extra begeleid door de remedial teacher. Samengevat is het niet helemaal duidelijk om hoeveel tijd het gaat. Wel is duidelijk dat een leerkracht met goed klassenmanagement de hoogbegaafde leerling in de klas kan begeleiden en dat er daarnaast nog mogelijkheden zijn om van de RT-tijd gebruik te maken.

- Hoe komen de leerkrachten tot het juiste leerstofaanbod voor ieder kind?

Om aan het juiste leerstofaanbod te komen voor een hoogbegaafde leerling is het nodig dat leerkrachten verantwoord schrappen in het reguliere leerstofaanbod en daar zinvolle verrijkingslessen tegenover zetten. Om de lesstof goed te compacten is het nodig dat de leerkracht weet welke leerdoelen een methode heeft voor dat leerjaar. Welke kennis moet een leerling aan het eind van het jaar hebben en welke vaardigheden moet het beheersen. Als dat voor een leerkracht duidelijk is kan er voor het hoogbegaafde kind gekeken worden welke kennis en vaardigheden nog aangeboden moeten worden en hoe groot deze

leerstappen kunnen zijn. Dit kan worden aangevuld met verrijkingstof. Om deze verrijkingstof zinvol te laten zijn is het belangrijk om aanvullende leerdoelen op te stellen. Op basisschool de T. hebben de leerkrachten behoefte aan meer kennis om tot een juist leerstofaanbod te komen.

- Wat is er in de literatuur bekend over het werken met hoogbegaafde kinderen?

Uit de literatuur (hoofdstuk 2) blijkt dat er twee manieren zijn om aanpassingen te maken in de leerstof voor hoogbegaafde leerlingen. Namelijk: 1. tempodifferentiatie en 2. Compacten en verrijken. Het geven van apart onderwijsaanbod aan hoogbegaafde kinderen kan in de eigen klas gebeuren maar er kan daarnaast ook gekozen worden om de hoogbegaafde leerlingen samen te brengen in een 'plusklas'.

Wat heeft het opgebracht voor de werksituatie op basisschool de T?

Op basisschool de T. is binnen het team meer aandacht gekomen voor hoogbegaafdheid. Bijna alle collega's hebben aangegeven meer kennis te willen krijgen over hoogbegaafdheid om beter kinderen te kunnen signaleren en begeleiden. Het feit dat de behoefte aan kennis is uitgesproken door teamleden en het naar voren is gekomen uit de vragenlijst (zie bijlage 2 en 3) vindt de onderzoeker al een grote stap voorwaarts. Na het spelen van de kennisquiz zei één collega dat ze nooit had gedacht dat hoogbegaafde kinderen faalangst kunnen hebben. Het vergroten van de kennis over hoogbegaafdheid in het team kan mogelijke misvattingen of vooroordelen over hoogbegaafdheid wegnemen. De werksituatie zal de komende tijd niet heel erg veranderen. Eerst moeten alle collega's voldoende kennis hebben over hoogbegaafdheid voordat ze daadwerkelijk nieuw beleid kunnen voeren. De stappen, zoals beschreven in hoofdstuk 4, die basisschool de T. gaat zetten om het nieuwe beleid te ontwikkelen zullen wel maken dat het onderwerp steeds de aandacht heeft van het team omdat het een terugkomend punt op de plenaire vergaderingen zal zijn.

Het beleid rond Passend onderwijs maakt dat er door scholen aan een aantal voorwaarden moet worden voldaan die zorgleerlingen daadwerkelijk laat leren. Onder zorgleerlingen verstaat de inspectie van onderwijs ook de hoogbegaafde leerlingen.

Deze voorwaarden zijn:

- Zorgleerlingen als zodanig herkennen
- Doelgerichte en planmatige zorg bieden;
- Streven naar zo hoog mogelijke opbrengsten voor deze groep leerlingen;
- Evalueren welke opbrengsten behaald zijn.

Als hoogbegaafde leerlingen te weinig worden uitgedaagd kunnen ze gaan onderpresteren. Gerichte aandacht is dus noodzakelijk. Internationaal vergelijkend onderzoek laat zien dat in

Nederland weinig leerlingen excellent presteren (Inspectie van het Onderwijs, onderwijsverslag 2010). Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is in 2008 het excellentieprogramma PO gestart. Reguliere basisscholen krijgen steun voor innovatieve projecten die ruimte creëren voor talentvolle leerlingen (rijksoverheid). Basisschool de T. kan gebruik maken van de ervaringen en resultaten die zijn voortgekomen uit het excellentieprogramma. Ook het SWV-DB kan basisschool de T. ondersteunen bij het ontwikkelen van goed beleid voor hoogbegaafde kinderen. In het scholingsplan van het SWV-DB staat als speerpunt voor de komende twee jaar dat een schoolontwikkeltraject voor hoogbegaafde leerlingen zal worden aangeboden welke bekostigd zal worden met geld voor het passend onderwijs.

Het Pinnacleprogramma in Arkansas laat zien dat het hebben van deskundigheid op het gebied van hoogbegaafdheid belangrijk is. De hoogbegaafdheidsspecialist signaleert door met alle kinderen een half uur per week te werken. De gesignaleerde hoogbegaafde kinderen werken met de hoogbegaafdheidsspecialist in een aparte klas maar ook met hun eigen leerkracht in de reguliere klas. Dit zien we in Nederland ook terug bij scholen die werken met een plusklas.

Aanbevelingen

- De kennis van het team vergroten door het volgen van een cursus welke gegeven wordt door een hoogbegaafdheid deskundige.
- Het invoeren van een goed signalering- en diagnosticeringinstrument om hoogbegaafde leerlingen in een vroeg stadium te onderkennen dit in combinatie met voldoende kennis over hoogbegaafdheid.
- Het team moet een gezamenlijke visie hebben om de droom te verwezenlijken.
- Elke stap die gezet wordt om dichterbij de droom te komen moet een kleine, duidelijke stap zijn.
- Elke stap die genomen is moet geëvalueerd worden en indien nodig bijgesteld.
- De werkgroep zal steeds goed contact moeten hebben met alle leerkrachten om de betrokkenheid groot te houden.
- Door gebruik te maken van de ervaring van andere scholen kunnen we voorkomen dat we tegen eventuele problemen aan lopen.
- Door het aanstellen van een coördinator Hoogbegaafdheid kan de uitvoering van het beleid omtrent hoogbegaafdheid goed gevolgd, begeleid en geëvalueerd worden. De coördinator blijft op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen.
- Alle leerkrachten moeten goed begeleid worden bij nieuw te zetten stappen.

- Elke stap die gezet is moet worden 'gevierd'.
- Ouders spelen een belangrijke rol bij de signalering en zouden in een vroeg stadium al van betekenis kunnen zijn.
- De school kan alle materialen die geschikt zijn voor hoogbegaafde leerlingen inventariseren en verzamelen op één plek zodat alle klassen er gebruik van kunnen maken.
- Niet zomaar materialen aanschaffen maar gebruik maken van de ervaringen van andere scholen die al materialen hebben aangeschaft.
- De werkgroep moet contact houden met het SWV-DB omdat in het scholingsplan van het SWV-DB staat dat er voor de komende twee jaar o.a. is gekozen voor het schoolontwikkelingstraject hoogbegaafde leerlingen als speerpunt.

Literatuur

- Dorr, D., Zuidema, J. (2002), Het INK Managementmodel. In: Werken met het INK-managementmodel. Deventer: Kluwer (pp. 23-43)
- Gardner, H. (2002) Soorten intelligentie: meervoudige intelligenties voor de 21ste eeuw. Amsterdam: Nieuwezijds
- Drent, S. (2008) Hoe vrijblijvend is verrijkingsonderwijs? Het stellen van regels bij verrijkingsonderwijs. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Drent, S & E. van Gerven (2002). Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. Utrecht: Lemma
- Furman, B. (2009) Reteaming: oplossingsgericht werken als veranderstrategie. Barneveld: Nelissen
- Gerven, E. van (2001) Zicht op hoogbegaafdheid. Handboek voor leerkrachten in het basisonderwijs. Utrecht: Lemma
- Gerven, E. van (2004) De noodzaak tot aanpassingen in het leerstofaanbod voor hoogbegaafde leerlingen. <http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/6153.pdf> (geopend 10-03-2011)
- Gerven, E. van (2006) Werken aan een stevige fundering. Beleid voor basisscholen. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E van (2008) slim diagnosticeren, het herkennen van hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs website van www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2008) Voorkomen is beter dan genezen 1 www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2008) Moeilijk moet! Aanpassingen in de leerstof voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2008) Slimme kleuters. Omgaan met ontwikkelingsvoorsprong in de groep. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2008) Slimme kleuter: Sociaal zwak of niet? www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2008) Vervroegde doorstroming. Wat is wijsheid? www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)
- Gerven, E. van (2009). Handboek hoogbegaafdheid. Assen: Koninklijke Van Gorcum
- Grootenboer, C. (2007)Vroeg signaleren en stimuleren. JSW, 92 , 6-7
- Harinck, F. (2010) Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen - Apeldoorn: Garant

Hoogeveen, L., Hell, van J., Mooij, T. en Verhoeven, L. (2004) Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen. Meta-analyses en overzicht van internationaal onderzoek. Radboud Universiteit Nijmegen

Inspectie van het onderwijs. Onderwijsverslag 2009/2010 12 De kwaliteit van het onderwijs aan zorgleerlingen
<http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Onderwijsverslagen/2011/Hoofdstuk+12+De+kwaliteit+van+het+onderwijs+aan+zorgleerlingen.pdf> (geopend 10-05-2011)

Jacobs, J. C. (1971). "Effectiveness of Teacher and Parent Identification of Gifted Children as a Function of School Level." *Psychology in the Schools* 8:140–142.

Kessel, van A. (2009) Topdown leren. Onmogelijk uit te leggen als je niet weet wat bottom-up leren is. <http://home.planet.nl/~heuve533/topdown.pdf> (geopend 20-03-2011)

Kloosterboer, P. (2005) Voor de verandering. Over leidinggeven aan organisatieverandering, Den Haag: SDU

Korzilius, H. (2000) De kern van surveyonderzoek. Assen: Van Gorcum & Comp. BV.

Kuipers, J. (2006) Beleidsplan hoogbegaafdheid. Contacten met ouders en MR. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)

Lammersvan toorenburg, W. (2005) Hoogbegaafd, nou en?. Amsterdam: Samsara

Marland, S. Education of the gifted and talented, U.S. Commission of Education, 92nd Cong., 2nd Session, Washington D.C.: USCPO, 1972.

Molen, van der W. (2005) Omgaan met hoogbegaafde kinderen in de basisschool en het opzetten van een verrijkkingsklas. Antwerpen / Apeldoorn: Garant

Mönks, F. en Ypenburg, I. (1995). Hoogbegaafde kinderen thuis en op school. Alphen a/d Rijn: Samson H>D> Tjeenk Willink.

Mooij, T., Hoogeveen, L., Driessen, G., Hell, van J. en Verhoeven, L. (2007) Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Eindverslag van drie deelonderzoeken. Radboud Universiteit Nijmegen

Nederstigt, I. (2003) Hoogbegaafdheid... een gave?: Omgaan met hoogbegaafdheid, Amersfoort: CPS

Nelissen, J. & Span, P. (1999) Begaafde kinderen op de basisschool: Suggesties voor didactisch handelen, Baarn: Bekadidact

Röhner, R & Wenke, H. (2004) Dalton-onderwijs. Een blijvende inspiratie. Nieuwegein: Arko Uitgeverij bv

Rijksoverheid. Ondersteuning hoogbegaafde leerlingen.
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/ondersteuning-hoogbegaafde-leerlingen> (geopend 10-05-2011)

Slaats, I. (2006) De BAL/TAPFormule. Goed verrijkmateriaal. www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)

Slo landelijk informatiepunt (hoog)begaafdheid <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/> (geopend 11-01-2011)

Sternberg, R. (2002). Succesvolle intelligentie: hoe praktische en creatieve intelligentie succes bepalen. Lisse: Swets en Zeitlinger

Webb, J.T., Meckstroth, E.A. & Tolan, S.T. (2002) De begeleiding van hoogbegaafde kinderen: Een praktische gids voor ouders en andere opvoeders, Assen: Koninklijke Van Gorcum

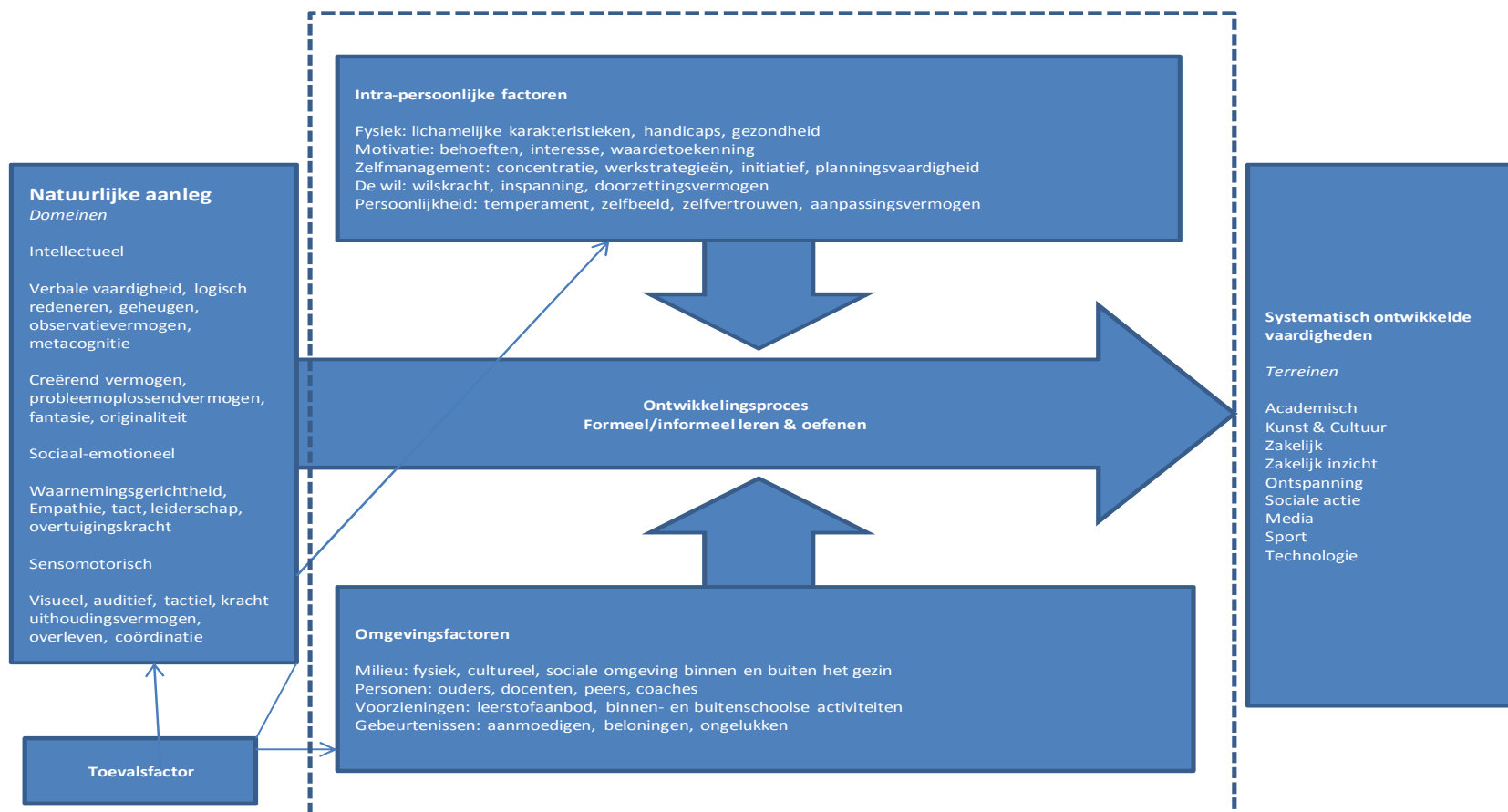
Welling, F.I.(red.) (2005) Kinderen en slim zijn. Waarom slim zijn soms knap lastig is. Utrecht / Antwerpen: Kosmos-Z&K

Wolters, P.,(2008) artikel: Wat kunnen we onze hoogbegaafde leerlingen bieden?
www.slimeducatief.nl (geopend 06-02-2011)

<http://www.nagcbrtain.org.uk/schools.php> (geopend 21-03-2011)

Bijlage

Bijlage 1 Model van Gagné

Model Gagné (2000)

Inhoudsopgave

Rapportage vragenlijst	1
Inleiding	3
De vragenlijst	3
Gegevens	5
Schoolgegevens	5
Periode van afname	5
Aantal respondenten	5
Respons waardering	5
Normering	5
meningsvragen hoogbegaafdheid	6
Uitslagen m.b.t. de verschillende beleidsterreinen	7
Slotconclusies	8
Hoogste scores	8
Laagste scores	8

Inleiding

In dit rapport worden de resultaten beschreven van de "onderzoek hoogbegaafdheid" van basisschool "obs de T". De gebruikte vragenlijst is afkomstig van het kwaliteitszorgsysteem WMK (Werken Met Kwaliteit), een coproductie van:

Bos Onderwijs Consultancy te Ede (Cees Bos, auteur)

Koninklijke Van Gorcum te Assen Rovecom (uitgever)

Rovecom te Hoogeveen (automatiseerder)

Omdat de vragenlijsten op WMK in vrijwel alle gevallen modificeerbaar zijn (aan te passen aan eigen wensen en schoolsituatie), is het niet (altijd) mogelijk om benchmarkgegevens te genereren. De "bench" wordt echter wel gegeven als de school gebruik heeft gemaakt van een van de drie "gesloten" vragenlijsten, de vragenlijst Leerlingen (benchmark), de vragenlijst Ouders (benchmark) of de vragenlijst Leraren (benchmark).

De vragenlijsten op WMK zijn ontwikkeld om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de school.

De vragenlijst

Kwaliteitszorg is: zorgen voor kwaliteit. Scholen die dat systematisch doen, stellen zichzelf permanent de volgende vragen:

1. Wat beloven wij? Welke kwaliteit kunnen alle betrokkenen verwachten?
2. Doen we wat we beloven? En hoe meten we dat?
3. Welke kwaliteit moeten we vasthouden (borgen)?
4. Welke aspecten willen we verbeteren? En: Hoe pakken we dat aan?

Als een school haar kwaliteit heeft vastgesteld (fase 1), is het zaak te meten wat anderen vinden van de kwaliteit van de school (fase 2). Wie voortdurend alleen maar zelf (directie en leraren) de kwaliteit van de school beoordeelt, krijgt geen objectief beeld. Daarom is het van belang om (ook) anderen naar de kwaliteit van de school te laten kijken. Te denken valt aan een beoordeling door de inspectie, een externe instantie, een visitatiecommissie, een maatjesschool, ouders en/of leerlingen. Een school die de beoordeling van haar kwaliteit baseert op meerdere bronnen, beschikt over een wat genuanceerder (objectiever) beeld van de werkelijkheid. Het bevragen van ouders/verzorgers, leerlingen of leraren (in hun rol van werknemer) kan dus gepositioneerd worden in de tweede fase van kwaliteitszorg: vinden zij, dat de school waarmaakt wat ze belooft? Dit kan gemeten worden met behulp van een ouder-, leerlingen- of lerarenvragenlijst.

De gehanteerde vragenlijst (WMK) is volledig afgestemd op het toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs

1. meningsvragen hoogbegaafdheid	11 vragen
2. Open vragen	2 vragen
3. stellingen	3 vragen

De vragenlijst bestaat totaal uit 16 vragen (5 algemene en 11 specifieke vragen). De 5 algemene vragen zijn:

Meningsvragen:

1. Ik kan hoogbegaafde leerlingen signaleren.
2. Ik heb ooit hoogbegaafde leerlingen in de klas gehad.
3. Ik voel me capabel om deze kinderen te helpen.
4. Ik heb nu hoogbegaafde kinderen in de klas.
5. Hoogbegaafde leerlingen worden bij mij op school voldoende uitgedaagd.
6. Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich soms, maar worden zoveel mogelijk uitgedaagd.
7. Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich vaak; we kunnen het onderwijs niet voldoende aanpassen.
8. We hebben voldoende materialen op school voor hoogbegaafde leerlingen.
9. Wordt de instructietafel ook ingezet voor hoogbegaafde leerlingen?
10. We hebben een beleidsplan voor hoogbegaafde leerlingen.
11. Ik vind dat er op school genoeg expertise aanwezig is m.b.t. hoogbegaafde leerlingen.

Open vragen

1. Kun je een hoogbegaafde leerling omschrijven door een aantal kenmerken te noemen?
2. Wat doe je als ouders zeggen dat hun kind hoogbegaafd is?

Stellingen

1. Hoogbegaafde leerlingen presteren altijd goed want ze hebben een hoog IQ.
2. Sommige hoogbegaafde leerlingen presteren op het gemiddelde niveau van de klas.
3. Sommige hoogbegaafde leerlingen presteren lager dan het gemiddelde niveau van de klas.

Gegevens

Schoolgegevens

School	obs de T
Adres	
Postcode	

Periode van afname

Deze vragenlijst is afgenomen in de periode van 01-03-2011 tot 18-03-2011

Aantal respondenten

Uitgezette vragenlijsten	31
Ingevulde vragenlijsten	28
Respons (%)	90.32

Waardering van het responspercentage

Een respons tot 16%	Erg laag
Een respons tussen 16% en 34%	Laag
Een respons tussen 34% en 50%	Voldoende
Een respons tussen 50% en 70%	Goed
Een respons boven 70%	Uitstekend

Waardering van de (eind)scores

Een score tot 2,50	Onvoldoende
Een score tussen 2,50 en 3,00	Zwak(matig)
Een score tussen 3,00 en 3,25	Voldoende
Een score tussen 3,25 en 3,50	Ruim voldoende
Een score tussen 3,50 en 3,75	Goed
Een score tussen 3,75 en 4,00	Uitstekend

We gaan ervan uit, dat een verschil van meer dan 0,50 op de benchmark een significant verschil is.

Een sterk punt is een punt dat boven de 3.50 scoort.

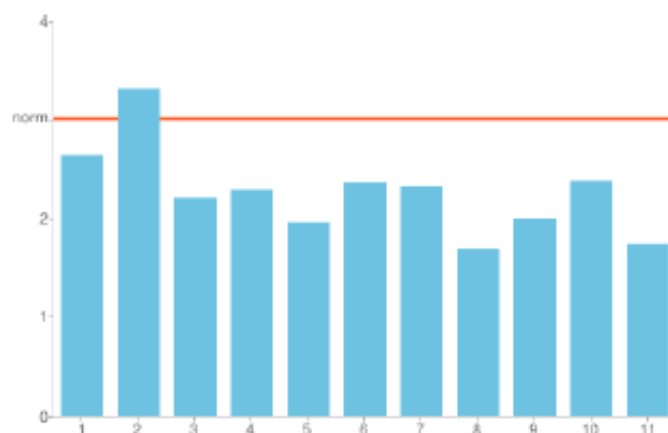
Een mogelijk verbeterpunt is een punt dat beneden de 3.00 scoort.

In de hierna volgende hoofdstukken worden steeds de uitslagen per beleidsterrein beschreven. Ieder hoofdstuk bestaat uit:

1. De uitslagen van een beleidsterrein in grafiek
2. De uitslagen van een beleidsterrein in tabel
 - De vraag (stelling)
 - De uitslag ($GSES =$ gemiddelde score eigen school)
 - De gemiddelde score van andere scholen (indien van toepassing) (GSOS)
3. De sterke punten (indien van toepassing)
4. De mogelijke verbeterpunten (indien van toepassing)

meningsvragen hoogbegaafdheid

De uitslagen in grafiek

Tabel, Gemiddelde score eigen school (GSES)

Nr.	Vraag	GSES	Dev
1	Ik kan hoogbegaafde leerlingen signaleren	2.64	0.62
2	Ik heb ooit hoogbegaafde leerlingen in de klas gehad	3.32	0.94
3	Ik voel me capabel om deze kinderen te helpen	2.21	0.69
4	Ik heb nu hoogbegaafde kinderen in de klas	2.28	1.12
5	Hoogbegaafde leerlingen worden bij mij op school voldoende uitgedaagd	1.96	0.58
6	Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich soms, maar worden zoveel mogelijk uitgedaagd	2.36	0.78
7	Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich vaak; we kunnen het onderwijs niet voldoende aanpassen	2.32	0.82
8	We hebben voldoende materialen op school voor hoogbegaafde leerlingen	1.68	0.77
9	Wordt de instructietafel ook ingezet voor hoogbegaafde leerlingen?	2.00	0.98
10	We hebben een beleidsplan voor hoogbegaafde leerlingen	2.38	0.98
11	Ik vind dat er op school genoeg expertise aanwezig is m.b.t. hoogbegaafde leerlingen	1.73	0.53

Mogelijke verbeterpunten

Ten aanzien van de volgende punten is verbetering nodig:

- We hebben voldoende materialen op school voor hoogbegaafde leerlingen
- Ik vind dat er op school genoeg expertise aanwezig is m.b.t. hoogbegaafde leerlingen
- Hoogbegaafde leerlingen worden bij mij op school voldoende uitgedaagd

Bespreekpunten (hoge deviatie)

Over de volgende punten verschilt men van mening:

- Ik heb nu hoogbegaafde kinderen in de klas
- Wordt de instructietafel ook ingezet voor hoogbegaafde leerlingen?

Uitslagen m.b.t. de verschillende beleidsterreinen

De uitslagen in grafiek

Tabel, Gemiddelde score eigen school (GSES)

Nr.	Vraag	GSES
1	meningsvragen hoogbegaafdheid	2.26

Mogelijke verbeterpunten

Ten aanzien van de volgende punten is verbetering nodig:

- meningsvragen hoogbegaafdheid

Slotconclusies

obs de T scoort als school een 2.27. Daarmee scoort de school ver onder de norm: onvoldoende.

De respons op de vragenlijst was 90.32%: 28 van de 31 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is uitstekend; de vragenlijst werd door heel veel respondenten ingevuld. Daardoor geven de uitslagen een zeer betrouwbaar beeld van de mening van de respondenten.

Onvoldoende	9 vragen	82 %
Zwak/Matig	1 vragen	9 %
Voldoende	0 vragen	0 %
Ruim voldoende	1 vragen	9 %
Goed	0 vragen	0 %
Uitstekend	0 vragen	0 %

Hoogste scores

- Ik heb ooit hoogbegaafde leerlingen in de klas gehad (3.32)

Laagste scores

- We hebben voldoende materialen op school voor hoogbegaafde leerlingen (1.68)
- Ik vind dat er op school genoeg expertise aanwezig is m.b.t. hoogbegaafde leerlingen (1.73)
- Hoogbegaafde leerlingen worden bij mij op school voldoende uitgedaagd (1.96)
- Wordt de instructietafel ook ingezet voor hoogbegaafde leerlingen? (2.00)
- Ik voel me capabel om deze kinderen te helpen (2.21)
- Ik heb nu hoogbegaafde kinderen in de klas (2.29)
- Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich vaak; we kunnen het onderwijs niet voldoende aanpassen (2.32)
- Hoogbegaafde leerlingen vervelen zich soms, maar worden zoveel mogelijk uitgedaagd (2.36)
- We hebben een beleidsplan voor hoogbegaafde leerlingen (2.38)
- Ik kan hoogbegaafde leerlingen signaleren (2.64)

Bijlage 3 Vragenlijst 2

Vragen over Hoogbegaafdheid

Beste collega's, Na een eerste vragenlijst over Hoogbegaafdheid heb ik nog drie vragen voor jullie. De vragen kun je met ja of nee beantwoorden waardoor het niet veel tijd kost. Mocht je niet met ja of nee kunnen antwoorden gebruik dan het onderste tekstvak om aan te geven wat je antwoord is. Op 9 juni komt de werkgroep D.O.E.N. (voorlopige werknaam = Denken Op Eigen Niveau) voor de eerste keer bij elkaar. Alvast bedankt voor het invullen. groet, Loes

Heb je behoefte aan meer kennis over hoogbegaafdheid?

☐

ja

☐

nee

Vind je het zinvol dat er een nieuw hoogbegaafdheid beleid komt op onze school?

☐

ja

☐

nee

Zou ik je nog een paar vragen mogen stellen over hoe je nu werkt of zou werken met hoogbegaafde kinderen en waar je behoefte aan hebt als het gaat om het werken met hoogbegaafde kinderen?

☐

Ja, je mag me bellen. (Graag je naam en telefoonnummer onderaan vermelden)

☐

ja, je mag op school langs komen. (Graag je naam vermelden en evt. voorkeur voor dag en/ of tijd.)

☐

ja, je mag bellen of langs komen. (graag naam en nummer vermelden in het onderste tekstvak)

☐

Ik schrijf in het tekstvak hieronder hoe ik werk met HB kinderen en waar ik behoefte aan heb als het gaat om werken met HB kinderen.

☐

nee

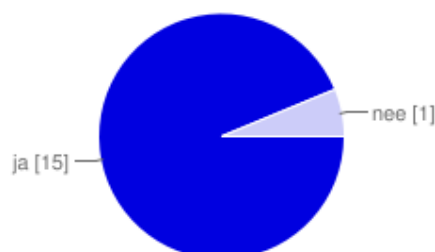
Heel erg bedankt voor het invullen. In het vak hieronder kun je zelf nog vragen en / of opmerkingen plaatsen. Ook kun je hier je naam vermelden waardoor de vragenlijst niet anoniem is.

Submit

16 responses

Summary [See complete responses](#)

Heb je behoefte aan meer kennis over hoogbegaafdheid?

ja	15	94%
nee	1	6%

Vind je het zinvol dat er een nieuw hoogbegaafdheid beleid komt op onze school?

ja	15	94%
nee	1	6%

Zou ik je nog een paar vragen mogen stellen over hoe je nu werkt of zou werken met hoogbegaafde kinderen en waar je behoefte aan hebt als het gaat om het werken met hoogbegaafde kinderen?

Ja, je mag me bellen.

(Graag je naam en telefoonnummer onderaan vermelden)

ja, je mag op school langs komen.

(Graag je naam vermelden en evt. voorkeur voor dag en/ of tijd.)

ja, je mag bellen of langs komen.

(graag naam en nummer vermelden in het onderste tekstvak)

Ik schrijf in het tekstvak hieronder hoe ik werk met HB kinderen

en waar ik behoefte aan heb als het gaat om werken met HB kinderen.

nee

Heel erg bedankt voor het invullen. In het vak hieronder kun je zelf nog vragen en / of opmerkingen plaatsen. Ook kun je hier je naam vermelden waardoor de vragenlijst niet anoniem is.

Bijlage 4 De handleiding van de kennisquiz

25 belangrijke feiten vooraf - kennisquiz passend onderwijs (hoog)begaafde leerlingen

Soort spel en inhoudelijk doel

Dit spel heeft iets weg van Triviant. Het doel van het spel is om in groepjes van min. 2 tot

max. 6 personen op een plezierige manier met elkaar te verkennen of en hoeveel kennis aanwezig is in het team als het gaat om passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen. Anders gezegd: Hebben we met z'n allen al voldoende achtergrondkennis om verantwoord aan passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen te beginnen? Het is bedoeld voor onderwijsgevenenden die nog nauwelijks scholing hebben gehad over dit onderwerp.

De kaartjes

Het spel bestaat uit 25 vragenkaartjes. Op het kaartje staat ook (heel beknopt) het juiste antwoord. Er zijn steeds 4 kaartjes over een categorie. De 6 categorieën zijn: theorieën, algemene kenmerken, sociaal-emotioneel, cijfers,

(onder)presteren en onderwijsbehoeften. Van de laatste categorie zijn er zelfs 5 kaartjes.

Speldoel

Het speldoel is om ieder voor zich zoveel mogelijk punten te halen. Je krijgt één punt voor elk kaartje dat je verovert. Je hebt een kaartje veroverd als je naar de mening van degene die het kaartje voorleest juist geantwoord hebt. Als het je lukt om alle kaartjes van één categorie te veroveren krijg je daarvoor 2 bonuspunten extra. Wie de meeste punten heeft is winnaar.

Spelverloop:

1. De spelleider geeft iedereen willekeurig 4 van de 25 quizkaartjes. (Er blijven dus 5 of 9 kaartjes over bij 4 of 5 spelers)
2. De kaartjes die over zijn worden gesloten op een stapeltje gelegd bij de spelleider.
3. De spelleider mag nu beginnen. Hij of zij kiest met welk van zijn 4 kaartjes hij of zij gaat spelen. Dit kaartje leest hij voor en de speler links van hem of haar mag als eerste proberen te antwoorden. Wordt het goede antwoord inderdaad gegeven, dan mag degene die het antwoord gaf dat kaartje houden en voor zich leggen. Dat kaartje telt als één punt. Weet deze het antwoord niet dan mag degene die links zit van deze speler het proberen. En zo verder. Weet niemand het goede antwoord, dan wordt het goede antwoord voorgelezen en daarna wordt het kaartje onder het stapeltje kaartjes gelegd die over zijn. Degene die het kaartje voorgelezen heeft mag nu het bovenste kaartje van dat stapeltje nemen, zodat hij of zij ook weer 4 kaartjes heeft.
4. De beurt gaat nu over naar de speler die links van de spelleider zit, enz., enz.
5. Het spel eindigt als de afgesproken tijd voorbij is of als er geen kaartjes meer gespeeld kunnen worden.

Jan van Nuland, januari 2009, jan.vannuland@planet.nl

Extra documenten en links op: <http://www.steunpunthb.tk/>

Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info
Cijfers 1 Hoeveel hoogbegaafde leerlingen zijn er statistisch gezien in jouw klas? Antwoord: 2,5% (Vele bronnen)	Cijfers 2 Hoeveel A-leerlingen zijn er statistisch gezien in jouw klas? Antwoord: 25% (Cito)	Cijfers 3 Welk percentage van de hoogbegaafde leerlingen krijgt een VWO advies? Antwoord: Slechts 64% (Guldemont, 2003)	Cijfers 4 Welk percentage van de hoogbegaafde leerlingen presteert onder? Antwoord: Maar liefst 30-60%! (Bron: Onderwijsraad: "Presteren naar vermogen", 2007)	Presteren 1 Waarom presteren hoogbegaafden vaak juist niet goed? Antwoord: Omdat zij geen stof krijgen aangeboden waarmee zij hun capaciteiten verder kunnen ontwikkelen en/of omdat zij zich (willen/moeten) aanpassen aan het gemiddelde kind
Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info	Hoogbegaafdheid info
Sociaal – emotioneel 1 Zijn hoogbegaafde leerlingen in het algemeen ook vóór in hun sociaal-emotionele ontwikkeling? Antwoord: Ja! (Teerstra e.a. 2008)	Sociaal – emotioneel 2 Waardoor wordt een hoogbegaafde soms ten onrechte voor autist aangezien? Antwoord: Omdat hij of zij alleen in het gezelschap van ontwikkelingsgelijken gewoon kan communiceren, zichzelf kan zijn!	Sociaal – emotioneel 3 Waarom moet je voorzichtig zijn om te snel de sociaal emotionele ontwikkeling als belemmering te zien bij het overslaan van een klas? Antwoord: Omdat in de meeste gevallen vervroegde cognitieve ontwikkeling samen gaat met vervroegd sociaal inzicht (Teerstra e.a. 2008)	Sociaal – emotioneel 4 Waarom is peercontact in bijvoorbeeld een plusklas essentieel voor een echt hoogbegaafd kind? Antwoord: Omdat hij of zij alleen in het contact met ontwikkelingsgelijken een reëel zelfbeeld kan ontwikkelen en zichzelf kan zijn	Presteren 2 Waarom krijgen hoogbegaafden regelmatig een te laag schooladvies? Antwoord: Omdat zeer veel hoogbegaafde leerlingen onderpresteren (Zie "cijfers")

Hoogbegaafdheid info Theorie 1 Welke theorieën over hoogbegaafdheid ken je? Antwoord: De volgende worden het meest geciteerd: 1. Gardner (1981) Meervoudige intelligentie 2. Renzulli / Mönks (1985) Thriardisch model 3. Heller(1995) Multi-factorenmodel 4. Sternberg (2003) De succesvolle intelligentie	Hoogbegaafdheid info Theorie 2 Op welke theorie is "Vooruit" gebaseerd? Antwoord: De drie intelligenties die Sternberg (2003) onderscheidt: -Analytische intelligentie -Creatieve intelligentie -Praktische(en ook sociale) intelligentie	Hoogbegaafdheid info Theorie 3 Welke profielen van hoogbegaafden ken je? Antwoord: (naar Betts & Neihart, 1988) 1. Zelfstandige leerling 2. Succesvolle leerling 3. Onderduikende leerling 4. Uitdagende leerling 5. Leerling met leer- en/of gedragsproblemen 6. Drop-out	Hoogbegaafdheid info Theorie 4 Welke typen onderpresteerders ken je? Antwoord: (naar Whitley, 2001) 1. De vooruitschuiver 2. De verborgen perfectionist 3. De martelaar 4. De verlegen leerling 5. De 'sociale' leerling 6. De ritselaar	Hoogbegaafdheid info Presteren 3 Waarom is de motivatie om een toets goed te maken bij een hoogbegaafde leerling vaak minder dan bij een A-leerling? Antwoord: Een hoogbegaafde is vooral geïnteresseerd in het produceren van nieuwe kennis en oplossingswijzen en niet in het reproduceren ervan! (Irvine, 1994)
Hoogbegaafdheid info Algemene kenmerken 1 Wat kun je zeggen over hun intelligentie? Antwoord: (In Nederland:) IQ>130	Hoogbegaafdheid info Algemene kenmerken 2 Wat kun je zeggen over hun vervroegde ontwikkeling? Antwoord: Ze hebben (meestal) een vervroegde ontwikkeling op het gebied van taal, rekenen, sociaal inzicht en humor. Ontwikkelen vaak vroeg grote parate kennis over een specifiek onderwerp	Hoogbegaafdheid info Algemene kenmerken 3 Wat kun je zeggen over hun manier van denken? Antwoord: Zij maken grote denksprongen, bedenken creatieve, originele oplossingen, construeren inzicht divergent (vanuit het concept) i.p.v. convergent (stapje voor stapje) Vaak ongelooflijk concentratievermogen en geheugen	Hoogbegaafdheid info Algemene kenmerken 4 Wat kun je zeggen over hun persoonskenmerken? Antwoord: Zij zijn vaak perfectionistisch (en daardoor faalangstig), denken diep door (over mogelijke gevolgen), zij hebben een zeer sterk rechtvaardigheidsgevoel en zijn zeer kritisch.	Hoogbegaafdheid info Presteren 4 Waarom is soms een plusklas nodig om de motivatie om weer te gaan presteren op gang te brengen? Antwoord: In de klas is het meestal niet mogelijk voldoende aan te sluiten bij wat een hoogbegaafd kind nodig heeft: ontwikkelingsgelijken én divergent leren

Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 1 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan relatie? Antwoord: Ook een hoogbegaafd kind wil begrepen en gezien worden, wil bij een groep horen. Dus contact met ontwikkelingsgelijken en samenwerken aan opdrachten (Dus liefst niet alleen op de gang werken)	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 2 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan competentie? Antwoord: Ook een hoogbegaafd kind wil aanbod krijgen waarvan het iets leert. Dus Compacten van stof die al beheerst wordt en oefenen van en instructie over verdiepingsstof die bij zijn of haar niveau en interesse aansluit	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 3 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan autonomie? Antwoord: Een hoogbegaafd kind wil zelf iets mogen kiezen om te leren aan de ene kant en niet alleen maar steeds zelfstandig hoeven te werken aan de andere kant	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 4 Wat moet een hoogbegaafd kind leren op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling? Antwoord: Het moet ook leren leven (W. Peters): Een reëel zelfbeeld opbouwen door peercontact en begeleid leren omgaan met het feit dat veel anderen niet hoogbegaafd zijn aan de andere kant.	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 5 Wat moet een hoogbegaafd kind leren op aan cognitieve vaardigheden? Antwoord: Het moet ook leren leren en denken (W. Peters): Je inzetten om je gestructureerd iets eigen te maken. En bewust verschillende strategieën leren hanteren om verschillende soorten taken effectief aan te pakken.
Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 1 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan relatie? Antwoord: Ook een hoogbegaafd kind wil begrepen en gezien worden, wil bij een groep horen. Dus contact met ontwikkelingsgelijken en samenwerken aan opdrachten (Dus liefst niet alleen op de gang werken)	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 2 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan competentie? Antwoord: Ook een hoogbegaafd kind wil aanbod krijgen waarvan het iets leert. Dus Compacten van stof die al beheerst wordt en oefenen van en instructie over verdiepingsstof die bij zijn of haar niveau en interesse aansluit	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 3 Wat kun je zeggen over hun behoefte aan autonomie? Antwoord: Een hoogbegaafd kind wil zelf iets mogen kiezen om te leren aan de ene kant en niet alleen maar steeds zelfstandig hoeven te werken aan de andere kant	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 4 Wat moet een hoogbegaafd kind leren op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling? Antwoord: Het moet ook leren leven (W. Peters): Een reëel zelfbeeld opbouwen door peercontact en begeleid leren omgaan met het feit dat veel anderen niet hoogbegaafd zijn aan de andere kant.	Hoogbegaafdheid info Onderwijsbehoeften HB 5 Wat moet een hoogbegaafd kind leren op aan cognitieve vaardigheden? Antwoord: Het moet ook leren leren en denken (W. Peters): Je inzetten om je gestructureerd iets eigen te maken. En bewust verschillende strategieën leren hanteren om verschillende soorten taken effectief aan te pakken.